KAFKA

Akbaba

Babil Kitaplığı

Jorge Luis Borges tarafından hazırlanan fantastik edebiyat dizisi

Dost Kitabevi Yayınları

Dost Kitabevi

Babil Kitaplığı

Akbaba
Franz Kafka

önsöz

Jorge Luis Borges

Der Geier (1920)
Ein Hungerkünstler (1922)
Erstes Leid (1922)
Eine Kreuzung (1917)
Das Stadtwappen (1920)
Prometheus (1918)
Ein alltäglicher Vorfall (1917)
Schakale und Araber (1917)
Elf Söhne (1917)
Ein Bericht für eine Akademie (1917)
Beim Bau der chinesischen Mauer (1917)

Almancadan Çeviren:
Kâmuran Şipal

Önsöz, İspanyolcadan Çeviren:
Ali Karabayram

ISBN 975-8457-40-3

Birinci Baskı, Ağustos 2000, Ankara

Tasarım: Franco Maria Ricci, Marcella Boneschi
Fotokompozisyon: Fototype, Milano
Baskı ve Cilt: Pelin Ofset, Ankara

Teknik Hazırlık
Ferhat Babacan

Bu kitaplar, Adobe PageMaker 6.5'*te formatlanmış ve*
Adobe Type Library Bodoni *yazı karakterleri kullanılarak hazırlanmıştır.*

Önsöz

Ölüm döşeğindeki Vergilius'un, dostlarından, on bir yıllık soylu ve özenli bir emeğin sonucu olan Aeneis'in bitmemiş elyazmalarını yakmasını istediği bilinir; Shakespeare, yapıtını oluşturan birçok parçayı tek bir kitapta toplamayı asla düşünmedi; Kafka ise, kendisine büyük ün kazandıran roman ve anlatıları yakması için Max Brod'u görevlendirdi. Bu bildik olaylar arasındaki yakınlık, eğer bir hata yapmıyorsam, yanılsatıcıdır. Vergilius, dostlarının inanç dolu itaatkârlığına, Kafka ise Brod'a güveniyordu. Ancak Shakespeare'in durumu farklıdır. De Quincey, Shakespeare'in eserlerinin basımından çok temsiline ilgi gösterildiğini, onun için asıl önemli olanın sahne olduğunu belirtir. Öte yandan, kitaplarının yok edilmesini gerçekten isteyen hiç kimse bu işi bir başkasına bırakmaz. Kafka ve Vergilius

bunu istemiyordu; tek istedikleri, bir yapıtın kişiye yüklediği sorumluluktan bağışık olmaktı. Vergilius, sanırım, estetik nedenlerle böyle bir işe kalkıştı, herhangi bir nitemi ya da ses uyumunu değiştirmek istemiş olmalı. Asıl karmaşık olan, öyle görünüyor ki, Kafka'nın durumu. Onunkisi, konusu, bireyin tanrısallıkla ve onun anlaşılmaz evreniyle arasındaki etik ilişki üzerine kurulu bir parabol ya da bir dizi parabol şeklinde tanımlanabilir. İçinde bulunduğu çağdaş ortama rağmen, modern edebiyat denen olguya Eyüb'ün Kitabı'na olduğundan daha az yakındır. Dinsel ve her şeyden önce Yahudi bir bilinç taşır; biçimsel andırımı, başka bir bağlamda anlamdan yoksundur. Kafka, yapıtını bir inanç edimi olarak görüyor ve insanların cesaretini kırmasını istemiyordu. Bu nedenle dostundan onu yok etmesini istedi. Diğer gerekçeler ikirciklidir. Doğruyu söylemek gerekirse, Kafka yalnızca kâbuslar düşleyebiliyor ve gerçekliğin hiç durmamacasına kâbus ürettiğini düşünmeden edemiyordu. Aynı şekilde, hemen hemen tüm yapıtlarında var olan ertelemenin de ayırdındaydı. Bu iki şey, hüzün ve erteleme, Kafka'yı tüketti kuşkusuz. Mutlu sayfalar kaleme almakla yetinmeyi tercih edebilirdi, ama gururu buna izin vermedi.
1917 tarihli şık ve usta işi bir baskıdan Kafka'yı ilk kez okuyuşumu asla unutmayacağım. Düzeltmenler –ki her zaman yeteneksiz olmaları gerekmez– noktalama, büyük harf ve uyak hataları, dehşet uyandırıcı eğretilemeler bulmak ve bir sürü bileşik sözcük kullanmak gibi, gençliğe

ve belki de tüm gençlere özgü kimi işlere adamışlardı kendilerini. Onca gösterişli basım arasında Franz Kafka imzalı bir yapıt, genç bir okuyucu olarak sahip olduğum uysallığa rağmen, bana da tarıfsiz derecede yavan gelmişti. Yıllar sonra, bağışlanamaz yazınsal duyarsızlığımı itiraf etme cesaretini buluyorum; gözlerimin önündeydi ve ben onu fark edemedim.

İsrail'in Tanrısı karşısında kendisini duyumsadığı gibi, Kafka'nın da babası karşısında kendisini daima gizemli biçimde suçlu hissettiğini kimse görmezden gelemez. Kafka'yı insanlardan uzaklaştıran Yahudiliği, onu çapraşık biçimde etkilemişti. Yaklaşan ölüm bilinci ve hararetle övülen tüberküloz, tüm yetilerini geliştirmiş olmalı. Bu gözlemler ikincil önemde; gerçekte, Whistler'in dediği gibi, "Sanat bir şekilde çıkagelir."

İki düşünce –daha doğrusu iki saplantı– Franz Kafka'nın yapıtını yönlendirir. İlki itaat, ikincisiyse sonsuzluk. Her kurgusunda hiyerarşi vardır ve bu hiyerarşiler sonsuzdur. Yazdığı ilk romanın kahramanı olan Karl Rossmann, dolambaçlı bir kıtada yolunu arayan fakir bir Alman çocuğudur; sonunda Oklahoma Doğal Tiyatrosu'na kabul edilir; bu tiyatro, dünyadan daha az kalabalık değildir ve Cennet'i simgeler. (Kafka'ya has bir özellik: Bu Cennet betiminde bile insanlar mutlu olmayı başaramaz, çok çeşitli ve sıradan gecikmeler vardır.) İkinci romanın kahramanı olan ve anlamsız bir davanın gittikçe bunalttığı Josef K., ne kendisine yüklenen suçu öğrenmeyi başarır ne de onu yargılamakla yükümlü

olan mahkemeyle yüz yüze gelir; daha mahkeme bitmeden başı vurulur. Üçüncü ve son romanın kahramanı olan K., bir şatoya çağrılan ancak içeri girip onu yöneten yetkililer tarafından fark edilemeden ölen bir kadastro memurudur. Sonsuz erteleme dürtüsü, öykülerinde de görülür. Bunlardan biri, ulağın yolunu kesen kişiler nedeniyle asla yerine ulaşamayan bir imparatorluk mesajıyla ilgilidir. Diğeri, komşu köyü ziyaret etmeyi başaramadan ölen bir adamı anlatır. 1919'da yazdığı Çin Seddi'nin İnşasında *başlıklı öyküde çoklu bir soznsuzluk vardır: Zaman ve mekânın içinde sınırsızcasına uzak bir imparator, sınırsızca ötelerdeki bir ordunun ilerleyişini önlemek için, sınırsız sayıda neslin sınırsız imparatorluğun etrafını çevreleyecek sınırsız bir duvar örmesini emreder.*

Kafka'nın en tartışmasız becerisi, tahammül edilemez durumlar yaratmaktır. Ölümsüz bir yapıt bırakması için yalnızca birkaç satır yeterlidir. Örneğin, "Sahibinin elinden kırbacı kapan hayvan, sahibine dönüşerek kendini cezalandırır; oysa bunun, kırbaçta oluşan yeni bir boğumun yarattığı bir yanılsama olduğunu kavrayamaz." Ya da, "Tapınağa leoparlar doluşur ve kadehlerden şarap içerler, bu birçok kez tekrarlanır, sonunda olan olur ve tapınaktaki kutsal sıraya eklenirler." Kafka'daki yüceltim, yaratısından daha az hayranlık uyandırıcıdır. Yapıtlarında tek bir insan türü vardır: Homo Domesticus. *Hem Yahudi hem Alman olan bu insan, ne kadar alçakgönüllü de olsa, herhangi bir dizgede yer almaya*

can atar; evrende, bir bakanlıkta, bir tımarhanede ya da bir hapishanede. Yalnızca amaç ve doğal çevre vazgeçilmezdir; ne masalın yüceltimleri ne de ruhbilimsel irdeleme. Bu nedenle öyküleri romanlarından üstündür; bu nedenle, elimizdeki öykü seçkisinin, bu eşsiz yazarın değerini tam olarak kavramamızı sağladığını söylemek doğru olur.

Jorge Luis Borges

Akbaba

Akbaba

Bir akbaba vardı, ayaklarımı gagalıyordu. Çizme ve çoraplarımı didik didik etmiş, sıra ayaklarıma gelmişti. Durup dinlenmeden gagalıyordu; arada bir havalanıp çevremde tedirgin dolanıyor, sonra yine çalışmasını sürdürüyordu. Derken bir Bay geçti karşıdan, bir vakit durumu izledi, sonra niçin akbabaya ses çıkarmadığımı sordu. "Ne yapabilirim ki!" dedim. "Geldi, haydi gagalamaya başladı; kuşkusuz ilkin kovmak istedim, hatta boğacak oldum kendisini; ancak, böyle bir hayvanın gücüne diyecek yok. Baktım hemen suratıma atlayacak, ben de ayaklarımı gözden çıkarmayı uygun buldum; artık didik didik edilmelerine de bir şey kalmadı." – "Vallahi bilmem ki neden bunca işkenceye katlanıyorsunuz!" dedi Bay. "Bir kurşun akbabanın işini görür hemen." – "Ya?" diye sordum ben. "Peki bunu siz yapar mısınız?"

– "Hayhay!" dedi Bay. "Yalnız, eve kadar gideyim de silahımı alıp geleyim. Bir yarım saat daha bekleyebilir misiniz?" – "Bilmem," diye yanıtladım ben ve bir süre acıdan kaskatı kesildim, ardından dedim ki: "Ne olur, siz gene bir deneyin!" – "Peki, peki!" dedi Bay. "Bir koşu gider gelirim." Biz konuşurken, akbaba gözlerini bir Bay'a, bir bana çevirmiş, sessiz sakin bizi dinlemişti. Şimdi görüyordum ki, bütün söylenenleri anlamıştı; ansızın havalandı, hız almak için alabildiğine geriye kaykılıp usta bir mızrak atıcısı gibi gagasını ağzımdan içeri daldırdı, derinlere gömdü. Ben sırtüstü yıkılırken, onun tüm çukurları dolduran, tüm kıyılardan taşan kanımın içinde kurtuluşsuz boğulup gittiğini görerek rahatladım.

Bir Açlık Şampiyonu

Son on yıllarda açlık şampiyonlarına karşı ilgi hayli azaldı. Eskiden insanın kendi başına bu gibi büyük gösteriler düzenlemesi pek kazançlı bir işti; oysa bugün böyle bir şeye kalkışmak akıl kârı değil. Başka zamanlardı onlar! Bir vakit bütün kent açlık şampiyonuyla ilgilenirdi. Gösterinin her geçen günü seyirci sayısı artar, herkes açlık şampiyonunu günde en az bir kez görmeden yapamazdı. Zaman ilerledikçe ortaya aboneler çıkar, günlerce demir parmaklıklı küçük kafesin önünde oturup bekleşirlerdi. Gösteriyi daha etkili kılmak için yakılan meşalelerin aydınlığında gece bile açhk şampiyonunu görmeye gelenler olurdu. Güzel havalarda kafes ortaya çıkarılır ve özellikle çocukların ziyaretine açık tutulurdu. Gösteriler çokluk, büyüklerin katıldığı moda bir eğlenceden başka şey değilken, küçükler şaşkın, ağızları açık,

her ihtimale karşı el ele tutuşur, benzi sarı, üzerinde siyah bir triko giysi, kaburga kemikleri hayli dışarı fırlamış açlık şampiyonunun bir sandalyeye bile tenezzül etmeyerek yere serpilmiş samanlar üzerine oturuşunu, bazen nezaketle başını sallayıp zoraki bir gülümsemeyle soruları yanıtlayışını, ayrıca sıskalığını seyircilerin elleriyle dokunup anlamalarını sağlamak üzere kafesin çubukları arasından kolunu uzatışını, bazen de kendi içine gömülüp kimseyi, hatta kafesteki tek eşya olan saatin kendisi için pek önemli vuruşlarını bile umursamayışını, adeta yumuk gözlerini önüne dikip ara sıra minicik bir bardaktan bir yudum su alarak dudaklarını ıslatmaktan başka şey yapmayışını izlerlerdi.

Değişip duran seyircilerden ayrı bir de onların seçtiği sürekli gözcüler vardı ki, ne tuhaftır, hep kasaptı bunlar ve görevleri üçer üçer açlık şampiyonunun başında beklemek, kimse görmeden bir şey yememesi için onu göz altında tutmaktı. Ama bu, seyirci topluluklarının içinin rahat etmesi amacıyla başvurulan bir formaliteden başka şey değildi, çünkü işin içindekiler, açlık şampiyonunun, açlık süresince, ne olursa olsun, hatta buna zorlansa bile ağzına bir lokma yiyecek komayacağını pekâlâ bilirdi; ne de olsa sanatçı onuru, böyle bir yola başvurmasına izin vermezdi. Elbet, her gözcü bunu anlayamazdı; dolayısıyla, gece nöbet tutan bazı kişiler görevlerini pek üstünkörü yapmaya kalkıyor, bile bile uzak bir köşeye çekilip iskambil oyununa dalıyor, böylelikle açlık şampiyonunun gizlice yanında bulundurduğunu san-

dıkları azıktan birkaç lokma bir şey atıştırmasına fırsat vermek istediklerini belli ediyorlardı. Açlık şampiyonu için böylesi gözcülerden daha eza verici ne olabilirdi? Bunlar onu üzüyor, onun açlığa katlanabilmesini alabildiğine güçleştiriyordu; bazen kendisinden haksız yere kuşkulandığını göstermek için, bu tür gözcülükler sırasında dermansızlığını yenip elden geldiğince uzun süre şarkılar söylüyordu. Ama bu pek yarar sağlamıyor, şarkı söylerken bile yiyip içtiğini sanan gözcülerin, onun bu becerisine şaşmalarına yol açıyordu sadece. Kafesin hemen yanı başına oturup, salondaki gece lambasının bulanık ışığıyla yetinmeyerek menecerin ellerine tutuşturduğu cep fenerlerini üzerine sıkan gözcüleri, açlık şampiyonu kendine kuşkusuz çok daha yakın buluyor, çiğ ışık onu hiç rahatsız etmiyordu; uyuyabildiği yoktu çünkü; şöyle biraz kestirmeye gelince, bunu da her vakit, her ışık durumunda, hatta salon gürültülü ve hıncahınç dolu olduğu zamanlar bile yapabiliyordu. Yani böylesi gözcülerle bütün geceyi uykusuz geçirmeye razıydı dünden. Onlarla şakalaşmaya, onlara gezginci yaşamından çeşitli olaylar anlatıp, onların anlatacaklarını dinlemeye ve bunu da kendilerini uyanık tutmak, kafesinde yiyecek namına bir şey bulunmadığını, açlığa onların hepsinden çok katlanabileceğini göstermek için yapmaya hazırdı. Ama en büyük mutluluğu, böyle uykusuz geçirilmiş yorucu bir gecenin ardından sabah olup, kendi ısmarladığı pek zengin bir kahvaltının gözcülerin önüne çıkarıldığını ve onların sağlıklı insanlara

özgü bir iştahla kahvaltının başına üşüştüklerini görünce duyuyordu. Hani söz konusu kahvaltıda bile gözcülerle ilgili çirkin bir rüşvetin kokusunu sezenler çıkmıyor değildi; ama bu kadarı da fazlaydı doğrusu. Hem bu kişilere, madem öyle, buyurun, siz kahvaltısız nöbet tutun dendiği zaman yan çiziyorlar, ama yine de kuşku duymaktan geri kalmıyorlardı.

Aslında böylesi kuşkuların açlık gösterilerinde yer alması kaçınılmazdır; kimse gösteri süresince gece gündüz, hiç ara vermeden açlık şampiyonunun başında nöbet tutamazdı çünkü. Bu yüzden de, kendi gördüklerine dayanarak, onun gösteri boyunca ağzına bir lokma bir şey koymadan sürekli aç kalıp kalmadığını bilebilecek bir kimse çıkamazdı. Bunu bilse bilse açlık şampiyonunun yalnız kendisi bilebilir, açlık gösterilerinin tam anlamıyla memnun kalmış tek seyircisi yine kendisi olabilirdi. Gelgelelim açlık şampiyonu da bir başka bakımdan asla memnun olmuyordu; belki de kendi şahsına karşı duyduğu hoşnutsuzluk, onun bu kadar zayıflamasına yol açıyordu. Belki söz konusu hoşnutsuzluğu duymasa, açlıktan böyle süzülmez ve onun bu halini görmeyi içleri götürmeyen pek çok kimsenin gösterilerden üzülerek uzak kalmasına yol açmazdı. Aç kalmanın ne kolay olduğunu bir tek kendisi biliyordu. Hatta işin içindekiler arasında bile bunu başka bilen yoktu. Oysa öyle kolay, öyle kolaydı ki! Bunu açıkça söylüyor, ama kendisine inanan çıkmıyordu. Bu itirafını olsa olsa alçakgönüllülüğüne, çok zaman da reklam düşkünlüğüne veriyorlar, hatta

kendisine, işin bir kolayını bulduğu için açlığa katlanmakta gerçekten zorluk çekmeyen, üstelik bunu yarı itiraf gözüpekliğini gösteren bir düzenbaz diye bakanlar çıkıyordu. Açlık şampiyonu, ister istemez sineye çekiyordu hepsini, onca yıl buna alışmıştı. Ama bir hoşnutsuzluk duygusu da sürekli içini kemirip duruyordu. Şimdiye kadar -hani bunu teslim etmek gerekirdi– bir gösteri süresinin bitiminde gönül rızasıyla kafesinden çıktığı görülmemişti. Meneceri, aç kalma süresini kırk gün olarak belirlemişti, onun daha fazla aç kalmasına büyük kentlerdeki gösterilerde bile izin vermiyordu ve bunda da haklıydı. Deneyimler ortaya koymuştu ki, bir kentin gösteriye ilgisi, reklam kampanyasına gittikçe hız verilerek ancak kırk gün ayakta tutulabiliyor ve her geçen gün biraz daha artırılabiliyordu. Ama derken seyircilerde bir çözülme, bir gevşeme başlıyor, gösteriye rağbet hayli azalıyordu. Kuşkusuz bu bakımdan kentten kente, ülkeden ülkeye küçük çapta ayrımlara rastlanmıyor değildi, ama genellikle ilginin en canlı olduğu süre kırk gündü. Kırkıncı gün, baştan başa çiçeklerle bezenmiş kafesin kapısı açılıyor, hayranlıkla dolu bir seyirci kalabalığı salona üşüşüyor, askeri bir bando çalmaya başlıyor, açlık şampiyonunun vücudunda gerekli ölçümleri yapacak iki hekim kafesten içeri süzülüyor, ahnan sonuçlar bir megafonla salondakilere iletiliyor ve sonunda, bu iş için seçildiklerinden dolayı mutlu iki genç hanım gelip açlık şampiyonunu kafesinden çıkarmak, birkaç basamak merdivenden indirip üzerinde özenle hazır-

lanmış bir hasta sofrasının beklediği küçük bir masaya götürmek istiyordu. İşte böylesi anlarda kafesten çıkmamak için hep ayak diriyordu açlık şampiyonu. Ama yine de bir deri bir kemik kalmış kollarını, ona doğru eğilen hanımların yardıma hazır uzanmış ellerine gönül rızasıyla bırakıyor, gelgelelim doğrulup ayağa kalkmaya bir türlü yanaşmıyordu. Neden sanki şimdi, neden tam kırk gün sonra gösteri sona ersindi? Oysa daha uzun süre, sınırları belirsiz uzun bir süre açlığa katlanabilirdi. Neden tam formunu bulduğu bir sıra, hatta daha büsbütün formunu bulmamışken aç kalmaya son versindi? Ne diye kendisini açlığı sürdürmek, gelip geçmiş açlık şampiyonlarının yalnız en büyüğü olarak ün yapmaktan değil – çünkü çoktan böyle bir üne kavuşmuştu belki–, aynı zamanda aklın alamayacağı ölçüde kendini aşmaktan yoksun bırakmak istiyorlardı; çünkü onun açlığa dayanma gücü hiç sınır tanımıyordu. Kendisine bu kadar hayranlık duyan kalabalığın, ona bu kadar az sabır göstermesi nedendi acaba? Mademki aç kalmaya daha bir süre dayanabilecekti, ne diye önüne duruyordu bu kalabalık? Üstelik yorulmuş oluyordu, samanlar içinde rahatça otururken boylu boyunca kalkıp ayakları üzerinde dikilerek, yemeğe mi gidecekti? Yemeği aklına bile getirmekten içi bulanıyor, hanımların hatırı için bunu belli etmekten kendini güç bela alıkoyuyordu. Başını kaldırıp onların sözde dost, gerçekte pek acımasız gözlerinin içine bakıyor, çöp gibi bir boyun üzerinde oturan kurşun gibi ağır kafasını sallıyordu. Ama her zamanki sahne yine-

leniyordu derken: Menecer geliyor, Tanrının şu samanlar üzerindeki eserini, ermişlik aşamasına kendine özgü bir yoldan ulaşmış şu zavallı adamı bir kez görmeye çağırır gibi, kollarını konuşmadan –müzik konuşmasını engelliyordu çünkü– açlık şampiyonunun üzerinde havaya kaldırıyordu. Derken onu ince belinden kavrıyor ve bunu yaparken aşırı bir sakınganlıkla davranarak karşılarındaki yaratığın ne narin bir şey olduğuna seyircileri inandırmak istiyor, sonra onu kimse görmeden şöyle biraz sarsıp silkiyor, ardından bu sarsıp silkmeye dayanamayarak bacakları ve belden yukarısıyla ileri geri sallanan açlık şampiyonunu, karşılaştıkları manzarayla benizleri ölü gibi sararmış hanımların ellerine teslim ediyordu. Artık bundan sonra açlık şampiyonuna, olanları sineye çekmek düşüyordu. Başı yuvarlanmış da nedense orada durmuş gibi, göğsünün üzerine sarkıyor, karnı içine göçüyordu. Ayakları, kendi kendilerini dik tutabilmek için diz kısımlarıyla sımsıkı birbirine yapışıyor, ama üzerine bastıkları asıl zemin değilmiş de, gerçek zemini ararlarmış gibi yeri eşeliyordu. Bütün vücudunun kuşkusuz tüy hafifliğindeki yükü hanımlardan birinin üzerine biniyor, bu hanım da ilkin hiç değilse yüzünü açlık şampiyonunun dokunuşundan korumak istiyor, yardım aranarak, soluk soluğa –bu şerefli görevin böyle olacağını ummamıştır çünkü– boynunu alabildiğine geriyor, ama bunu başaramayınca ve kendisinden daha şanslı arkadaşı da yardımına koşmayıp açlık şampiyonunun elini, bu ufak kemik çıkınını titreyerek önü sıra

taşımakla yetinince, zevkten çılgına dönen salondaki seyircilerin kahkahaları arasında ansızın boşanıp hüngür hüngür ağlamaya başlıyor, bunun üzerine oracıkta hazır bekleyen bir uşak hemen seğirtip hanımın yerini alıyordu. Ardından yemeğe geliyordu sıra. Menecer, seyircilerin dikkatini açlık şampiyonundan başka tarafa çekmek için bir yandan eğlenceli boşboğazlıklarda bulunup, baygınlığa benzer bir yarı uykuya dalmış açlık şampiyonunun ağzına yemekten bir iki kaşık veriyor, sonra da kulağına sözde açlık şampiyonu tarafından fısıldanmış bir nükteyi seyircilere aktarıyordu. Bando olup bitenleri güçlü bir fanfarla destekliyor, derken seyirciler dağılıyordu. Hani bu durumda kimsenin gördüklerinden memnun kalmamaya hakkı yoktu, kimsenin; bir tek açlık şampiyonu, bir tek o vardı hiç memnunluk duymayan.

İşte böylece açlık şampiyonu, arada düzenli küçük molalarla, dıştan bakınca sözde bir görkem içinde herkesten itibar görerek, ama yine de çokluk hüzne gömülmüş yaşayıp gidiyor ve kimse ciddiye almadığından hüznü giderek büyüyordu. Hem nasıl avutulabilirdi ki? Bütün isteklerine kavuşmuş değil miydi? Örneğin, durumuna acıyan iyi yürekli biri çıksa da, ona üzüntüsünün belki açlık gösterilerinden kaynaklandığını açıklamak istese, açlık şampiyonu, hele gösterinin ilerlemiş bir zamanıysa, öfkeden kudurmuş bir hayvan gibi kafesin demir parmaklıklarını sarsarak herkesin içine korku salıyordu. Ama böylesi durumlarda menecerin elinde uygulamaktan hiç

çekinmediği bir cezalandırma yöntemi vardı: Salondaki topluluktan açlık şampiyonunu bağışlaması dileğinde bulunuyor, hani açlığın yol açıp tok kimselerin kolay kavrayamayacağı bir sinirlilikten kaynaklanmasa, onun bu davranışının hoş görülemeyeceğini itiraf ediyordu, sonra da açlık şampiyonunun yine bir açıklama gerektiren, şimdiye kadarkinden çok daha uzun süre aç kalabileceği savına değinerek besbelli bu savda saklı yatan yüce amacı, iyi niyeti ve büyük özveriyi övüyor, ama hemen ardından seyircilere gösterdiği bir alay resimle söz konusu savı düpedüz çürütmeye çalışıyordu, çünkü satışa da çıkarılan resimler, açlık şampiyonunu gösterinin kırkıncı gününde bir yatakta adeta ölü gibi yatarken gösteriyordu. Açlık şampiyonu gerçeğin bu kadar çarpıtılışının hiç de yabancısı değildi, ama bu her seferinde onu sinirlendiriyor, bunu güçlükle sineye çekiyordu. Çünkü açlık gösterisinin vakitsiz sona erdirilmesinden kaynaklanan bir durumun sonucu, bu durumun nedeni diye ileri sürülmekteydi. Bu anlayışsızlıkla, bu anlayışsız dünyayla savaşmak olanaksızdı. Bugüne kadar kaç kez saf bir inançla kafesin parmaklıklarına tutunarak can kulağıyla meneceri dinlemişti; ama resimlerin her ortaya çıkarılışında parmaklıkları bırakıyor, inleyerek yerdeki samanların üzerine yığılıyor ve ancak bunun üzerine yatışan kalabalık yeniden yanına sokulup onu seyre koyuluyordu.
Bu tür sahnelerin tanıkları, aradan birkaç yıl geçip de olup bitenleri anımsadıklarında, bir zamanki davranışlarına bir türlü anlam veremiyor-

lardı, çünkü bu arada daha önce sözü edilen değişim başgöstermişti; neredeyse bir anda gerçekleşmişti bu değişim. Belki değişimin köklü nedenleri vardı, ama kim kalkıp bunları araştıracaktı? Her neyse, şımartılmış açlık şampiyonu günün birinde, eğlenceye düşkün seyircilerin kendisini bırakıp başka yerlerdeki gösterilere koştuğunu gördü. Bunun üzerine, menecer onu bir kez daha yanına alıp sağda solda eski ilgiyi yeniden bulabilmek umuduyla Avrupa'nın neredeyse yarısını dolaştı. Ama boşuna! Sanki aralarında gizlice anlaşmışlar gibi, her gidilen yerde seyirciler açlık gösterilerine düpedüz ilgisiz kalıyordu. Kuşkusuz öyle durup dururken gerçekleşmiş bir şey değildi bu, zamanında başarıların sarhoşluğuyla pek önemsenmeyip önü alınmaya çalışılmamış kimi olumsuz belirtiler akla geliyordu şimdi. Ama bunlara karşı bir şey yapabilmenin vakti geçmişti artık. Hani açlık gösterilerinin el üstünde tutulacağı bir zaman kuşkusuz gelecekti yine. Ama o zamana kadar kim ölür, kim kalırdı? Peki, şimdi açlık şampiyonu ne yapacaktı? Binlerce kişinin kendisini çılgınca bağrına bastığını görüp yaşadıktan sonra, küçük panayırlarda çadırlar içinde sanatını sürdüremezdi. Kendisine başka meslek edinmeye gelince, bunun için hem yaşı pek ilerlemişti, hem de aç kalmaya bağnazlık derecesinde bir tutkunluğu vardı. Bu yüzden, o eşsiz parlaklıktaki meslek yaşamı boyunca kendisine yoldaşlık eden menecerine yol verip çalışmak üzere bir sirke girdi; boşuna kızıp sinirlenmemek için, anlaşmanın koşullarını hiç merak etmedi.

Birbirini dengeleyip bütünleyen dünya kadar insan, hayvan, araç ve gerecin bulunduğu büyük bir sirkte herkes için, hatta bir açlık şampiyonu için, elbet mütevazı bir ücret karşılığı iş vardı. Hem söz konusu durumda angaje edilen yalnız açlık şampiyonunun kendisi değil, aynı zamanda onun ün salmış eski adıydı. Hatta bu sanat türünde yaştaki ilerlemenin başarı oranında zorunlu bir düşmeye yol açmayacağı göz önüne alınırsa, emekliler arasına karışmış, artık sanatının doruğunda tutunamayan bir adamın sirkin birinde başını sokacak yer aradığı hiçbir vakit ileri sürülemezdi. Tersine, açlık şampiyonu yine eskisi gibi aç kalabileceğini ileri sürüyordu ki, buna inanmamak için ortada neden yoktu. Hatta o kadar ileri gidiyordu ki, eğer bir karışan olmazsa –hani bunun için hiç duraksamadan söz veriliyordu kendisine– gösterileriyle asıl şimdi dünyaya haklı olarak parmak ısırtacağını söylüyordu. Kuşkusuz bu öyle bir savdı ki, konuşmanın coşku ve heyecanı içinde açlık şampiyonunun unuttuğu dönemin havasını bildiklerinden, bu işte uzman kişilerin sadece gülüp geçmesine yol açıyordu.
Ama açlık şampiyonu da gerçek durumu aslında fark etmiyor değildi ve kendisini gözde bir numaraymış gibi manejin orta yerine değil, dışarıya ahırların oraya, beri yandan kolay ulaşılabilecek bir yere yerleştirmelerini pek doğal karşılamıştı. Kafesin dört bir yanını büyük ve renkli tabelalar kuşatıyor, seyircilere görecekleri şey konusunda bilgi veriyordu. Molalarda sirkteki hayvanları görmek için ahırların bulunduğu yere koşuşan

seyircilerin, açlık şampiyonunun önünden geçerken hemen her vakit biraz duraklayıp onu seyretmesi, neredeyse kaçınılacak gibi değildi. Bu daracık geçitte, bir an önce görmek istedikleri ahırlara giden bu yol üzerinde duraklanmasına akıl erdiremeyen kimseler arkadan itip sıkıştırarak şöyle rahat ve uzun süreli bir seyri engellemese, belki açlık şampiyonunun yanından o kadar çabuk ayrılmayacaklardı. İşte bu yüzdendir ki, açlık şampiyonu, yaşamının amacı diye bakıp kuşkusuz dört gözle beklediği ziyaretçilerden aynı zamanda bir ürperti duyuyordu. İlk günler program aralarını büyük bir sabırsızlıkla beklemiş, kendisinden yana akıp gelen kalabalığı sevincinden uçarak izlemiş, ama çok sürmeden –kendi kendini adeta bilerek ve alabildiğine inatla aldatma çabaları bile, edinilen deneyimler karşısında tutunamamıştı– bunların hepsinin de, hiç değilse niyetlerine bakılırsa, ahırları dolaşmaya gelenlerden başkaları olmadığına inanmıştı. Ama seyircilerin bu uzaktan akıp gelişleri onun için en güzel bir manzara olarak kaldı hep. Çünkü bir kez yanına yaklaştılar mı, çevresinde sürekli yeni gruplar oluşuyor, birbirlerine bağırıp çağırmalarıyla ortalığı gürültüye boğuyorlardı; gruplardan biri –ki bu grup, çok geçmeden açlık şampiyonunu ötekinden daha çok sinirlendirmeye başlamıştı– onu rahat seyretmek istiyordu, anladığından değil de, canı öyle istediğinden, öteki gruba inat olsun diye; öteki grup ise, ilkin ahırlara gitmeyi düşünüyordu sadece. Büyük kalabalık çekilince, arkadan geç kalanlar sökün ediyordu.

Ne var ki, diledikleri kadar kafesin önünde durmalarına kimse ses çıkarmamasına karşın, onlar da hayvanların yanına bir an önce varmak için adımlarını açarak, adeta kendisine göz ucuyla bile bakmaksızın önünden seğirtip geçiyorlardı. Hani pek de sık rastlanmayan bir şans eseri, bazen yanında çocuklarıyla bir babanın çıkageldiği oluyor, baba parmağıyla açlık şampiyonunu işaret ederek çocuklara uzun boylu açıklamalarda bulunuyor, onlara önceki yıllarda yaşadığı, şimdikine benzer, ama şimdikiyle kıyaslanamayacak ölçüde büyük gösterilerden söz açıyordu. Çocuklar ise, okulda ve hayatın içinde gereken hazırlığı edinemedikleri için, babalarının söylediklerinden bir şey çıkaramıyorlardı. Onlara göre, açlık perhizi de neydi? Ama yine de açlık şampiyonu, çocukların meraklı gözlerindeki ışıltıda, yakında daha insaflı zamanların geleceğini müjdeleyen bir şeyler seziyor, hayvan kafeslerine böyle yakın olmasam, belki durumum biraz düzelir diye bazen kendi kendine söyleniyordu. Aradaki bu yakınlık, gelenlerin görmek için ahırları seçmesini kolaylaştırıyordu çünkü. Üstelik hayvan kafeslerinden kopup gelen pis koku, geceleri huysuzlaşan hayvanların gürültüsü, önünden geçirilip vahşi hayvanlara götürülen çiğ etler, yiyecek verilirken hayvanların bağırıp çağırması kendisini pek incitiyor, sürekli bir hüzne gömüyordu. Ama müdüriyete gidip şikâyette bulunmayı da göze alamıyordu. Ne de olsa, içlerinde sırf kendisini görmek isteyen tek tük kişilerin de yer aldığı ziyaretçilerin gelişini hayvanlara borçluydu.

Hem sirkteki varlığını müdüriyettekilere anımsatırsa, bakarsın hayvan kafeslerine giden yol üzerinde doğrusu bir engelden başka şey oluşturmadığını akıllarına getirir, o zaman da kendisini kim bilir hangi köşeye tıkarlardı!
Kuşkusuz ufak bir engeldi, giderek daha da ufalan bir engel. Ne de olsa bugünkü günde seyirciler, bir açlık şampiyonunun, kendisine değerli bir gözle bakılmasını istemesindeki tuhaflığa alışmış ve böylece açlık şampiyonu hakkında bir yargıya varmıştı. İstediği kadar aç kalsın, ki öyle de yapıyordu zaten, artık onu hiçbir şey kurtaramazdı, hiç kimse kendisine dönüp bakmıyordu. Açlık sanatını hadi birine anlat anlatabilirsen! Açlık çekmeyen biri açlığı anlayamaz. O canım afişler pislenip yazıları okunmaz olunca yırtılıp alaşağı ediliyor, ama yerlerine yenilerini koymak kimsenin aklına gelmiyordu. Geride bırakılan açlık günlerinin sayısını gösteren tabela, başlangıçta titizlikle günü gününe değiştirilmişken, çoktandır kimseler yanına uğramıyordu artık; çünkü ilk birkaç haftanın ardından görevliler bu küçük işten bile bıkmıştı. Gerçi açlık şampiyonu, bir vakit düşünde yaşattığı gibi açlık perhizlerini sürdürüyor, bu işin de her vakit söylediği gibi kolayca üstesinden geliyordu, ama hiç kimse günleri saymıyordu, hatta açlık şampiyonunun kendisi bile başarısının büyüklüğünün bilincinde değildi, dolayısıyla içini bir hüzündür kaplıyordu. Ara sıra işi gücü olmayan birinin kafesin önünde durup eski rakamı göstererek onunla eğlenmesi, onu aldatmacılıkla suçlaması iftiranın daniskasıydı. Bunu vurdum

duymaz, yaradılıştan kötü kalpli kimseler yapabilirdi ancak. Çünkü aldatan, açlık şampiyonunun kendisi değildi. O, dürüstlükle çalışıyordu. Asıl insanlar açlık şampiyonunu aldatıyor, onun hakkını yiyordu.

Aradan yine bir hayli zaman geçti ve bu iş kapandı. Günlerden bir gün çıkagelen sirk yetkililerinden birinin dikkatini çekti kafes. Görevlilere, içinde çürümüş otlarla sapasağlam kafesi oracıkta bırakıp ne diye kullanmadıklarını sordu. Kimse bir yanıt bulup veremedi. Derken oradakilerden biri, rakam tabelasını görüp açlık şampiyonunu anımsadı. Bunun üzerine sopalarla otları karıştırarak açlık şampiyonunu bulup çıkardılar.

Yetkili, "Hâlâ aç kalmayı sürdürüyor musun?" diye sordu. "Bu işe ne zaman son vereceksin?" Açlık şampiyonu, "Beni bağışlayın!" diye fısıldadı. Bu sözleri, kulağını kafese yaklaştıran yetkiliden başkası işitmemişti. Yetkili, açlık şampiyonunun aklını oynattığını çevresindekilere anlatmak için parmağıyla kendi kafasını göstererek, "Elbette," diye yanıtladı, "bağışlıyoruz seni." Açlık şampiyonu, "Her zaman dileğim, açlık gösterilerime hayran olmanızdır," dedi. "Zaten hayran değil miyiz!" dedi yetkili dostça. "Ama olmamanız gerekirdi," dedi açlık şampiyonu. "Eh, biz de olmayız öyleyse. Peki ama, neden hayran olmayalım?" diye sordu yetkili. "Çünkü ister istemez aç kalmak zorundayım," dedi açlık şampiyonu. "Bak sen!" dedi yetkili, "Peki, neden aç kalmak zorundasın?" –"Çünkü," dedi açlık şampiyonu, ufacık başını biraz kaldırıp bir öpücük verecekmiş

gibi dudaklarını sivriltti, söyleyeceği bütün sözlerin duyulmasını ister gibi, yetkilinin dosdoğru kulağına, "çünkü hoşuma giden yemek bulamıyorum. Bulsam inanın ki böyle bir ün peşinde koşmaz, ben de sizin gibi, başkaları gibi karnımı tıka basa doyururdum." Bunlar, açık şampiyonunun son sözleri oldu. Ama feri kaçmış gözlerinde, açlık perhizini sürdüreceğine ilişkin artık gururlu değilse bile sağlamlığını koruyan bir inanç vardı hâlâ.

"Eh, artık bir çeki düzen verin şuraya!" dedi yetkili. Bunun üzerine açlık şampiyonunu otlarla birlikte götürüp gömdüler ve kafesini genç bir pantere verdiler. Vahşi hayvanın hayli zaman ıssız kalmış kafesin içinde kendini ordan oraya atışını seyretmek, en duygusuz kimselere bile zevk veriyordu. Hiçbir eksiği yoktu hayvanın; canının istediği yiyecekler, bakıcılar tarafından getirilip önüne konuyordu. Hatta özgürlüğü aradığı bile söylenemezdi. Gereksindiği her şeyi fazlasıyla kendisinde barındıran bu soylu vücut, adeta özgürlüğünü de yanında taşıyordu, herhalde ağzında, dişlerinin arasında bir yerdeydi bu özgürlük. Yaşam kıvancı öylesine bir coşkuyla hançeresinden çıkıyordu ki, seyircilerin bu kıvanç karşısında tutunması kolay değildi. Ama yine de korkularını yenip kafesin çevresini sarıyor ve hayvanın seyrine bir türlü doyamıyorlardı.

İlk Acı

Bir trapez sanatçısı –bilindiği üzere yukarılarda, büyük sirk sahnelerinin kubbelerinde sergilenen bu sanat, insanoğlunun üstesinden gelebileceği en çetin sanatlardan biridir– ilkin mükemmelliğe ulaşma çabasından, sonraları giderek işkenceye dönüşen bir alışkanlıktan yaşamını o türlü düzenlemişti ki, aynı toplulukta çalıştığı sürece, gece gündüz trapezden ayrılmıyordu. Zaten pek fazla olmayan gereksinimleri, sırayla birbirinin yerini alan görevliler tarafından karşılanıyor, görevliler aşağıda nöbet bekleyip, yukarıda gereksinim duyulan öteberileri özellikle bu iş için yapılmış kaplarla yukarı yolluyor, aşağı çekiyorlardı. Böyle bir yaşam biçimi, çevre için alışılmamış güçlükler doğurmuyordu pek; gelgelelim programdaki öbür numaralar seyircilere sunulurken, onun gözlerden kaçamayacak gibi hâlâ yukarıda

bulunması ve kendisi çokluk sessiz durmasına karşın, seyirciler arasından sık sık gözlerini kaldırıp ona bakanların çıkması biraz tatsız bir durumdu. Ama yeri doldurulamayacak olağanüstü bir sanatçı olduğundan, sirk müdürleri bu duruma göz yumuyordu. Ayrıca, onun keyfinden böyle bir hayat yaşamadığı, aslında ancak bu yoldan kendisini sürekli formda tutup sanatını mükemmelliğe kavuşturabileceği de anlaşılır sayılıyordu.
Hem sağlığa elverişliydi yukarısı, hatta sıcak mevsimde kubbeyi çepeçevre kuşatan yan pencereler açılıp serin hava ve güneş ışığı bütün gücüyle içeri sızdığında güzel olduğu bile söylenebilirdi. Doğru, insanlarla pek sık görüşüp konuşamıyordu trapez sanatçısı, ancak, bazen bir meslektaşı ip merdiveni tırmanıp geliyor, trapez üzerinde yan yana oturup sağda ve soldaki iplere yaslanarak çene çalıyorlardı; ya da tavanı onarmaya çıkan işçiler kendisiyle birkaç laf ediyor, bazen de itfaiye memuru en üst balkona çıkıp yedek lambaları gözden geçirirken ona seslenerek saygılı, ama pek de anlaşılmayan birkaç söz söylüyordu. Bunların dışında sessiz kalıyordu trapez sanatçısının çevresi; ancak arada bir, örneğin ikindi üzeri, boş sirke yolu düşen bir müstahdem düşünceli bakışlarını nerdeyse gözün ulaşamadığı yükseklikteki yere yöneltiyor, kendisine birinin baktığından habersiz, tepede hünerlerini sergileyen ya da o sırada dinlenmekte olan sanatçıyı seyrediyordu.
Hani kendisini enikonu rahatsız eden bir yerden bir başka yere o kaçınılmaz yolculuklar araya

girmese, rahat rahat böyle yaşayıp gidebilirdi trapez sanatçısı. Gerçi meneceri, onun bu gibi turnelerde çektiği sıkıntıların elden geldiğince uzamamasına çalışıyordu; kent içindeki yolculuklar yarış arabalarıyla yapılıyor, mümkünse geceleyin, olmazsa sabahın pek erken saatlerinde, henüz bomboş caddelerden dolu dizgin geçiliyordu; ama yine de kuşkusuz, trapez sanatçısının içindeki özleme cevap verecek kadar hızlı bir tempo değildi bu. Trende bir kompartıman olduğu gibi kapatılıyor, yolculuğu kompartımanın tavana yakın bagaj filesinde geçiren sanatçı burada her zamanki normal yaşamının acınası bir benzerini sürdürmeye çalışıyordu. Bir sonra gidilecek kentin sirkinde onun gelişinden çok önce trapez kurulmuş hazır bekliyor, ayrıca sirkin bütün kapıları ardına kadar açık, bütün koridorlar gelip geçişlere serbest tutuluyordu. Her şeye karşın, bütün bu hazırlıklardan sonra trapez sanatçısının ayağını ip merdivene dolayıp bir solukta yine yukarılara çıkarak trapezine sarılması, menecerin hayatındaki en güzel anları oluşturmaktaydı.
Şimdiye kadar bir sürü turneyi başarıyla yönetmişse de, her yeni turne menecer için tatsız bir şeydi; çünkü turneler başka sakıncaları bir yana, trapez sanatçısının sinirleri için kuşkusuz hayli yıpratıcıydı.
Günlerden bir gün menecerle trapez sanatçısı, yine bir turneye çıkmışlardı; trapez sanatçısı bagaj filesinde uzanmış yatıyor ve düşler kuruyor, menecer ise pencere önündeki koltuklardan birinde oturmuş, kitap okuyordu. Ansızın trapez

sanatçısı, menecere usulca seslendi. Hemen kulak kesildi menecer. Trapez sanatçısı, dudaklarını ısırarak, bundan böyle gösterileri için bir değil, karşılıklı iki trapeze gereksinim duyduğunu açıkladı. Menecer, hemen uygun buldu isteği. Trapez sanatçısı ise, sanki menecerin isteğini kabul etmesinin, isteğine karşı çıkması kadar önem taşımadığını göstermek amacıyla, tek bir trapez üzerinde artık asla, ne olursa olsun gösteride bulunmayacağını belirtti. Belki bu işi bir kez daha yapmak zorunda kalacağı düşüncesinden irkilir gibiydi. Menecer, bir yandan duraksayıp, bir yandan sanatçıyı izleyerek isteği olumlu karşıladığını, iki trapezin bir trapeze üstünlüğünü, ayrıca bu yeniliğin yararını ve gösterilere renk katacağını bir kez daha vurguladı. Birden ağlamaya başladı trapez sanatçısı. Menecer, iyice korkmuş, sıçrayıp kalktı; nen var, ne oldu diye sordu. Bir yanıt alamayınca, kanepenin üzerine çıktı, trapez sanatçısını sevip okşayarak yüzünü yüzüne dayadı; dolayısıyla, sanatçının gözyaşları menecerin de yüzünü ıslattı. Ancak bir sürü sorular ve tatlı sözlerden sonra, trapez sanatçısı hıçkırarak şöyle dedi: "Elimin altında hep bir tek trapezle nasıl yaşarım ben!" Bu durumda trapez sanatçısını yatıştırmak kolaylaşmıştı; hemen menecer ilk tren istasyonundan, bundan sonra uğrayacakları kentteki sirke ikinci trapezin hazırlanması için telefon edeceğine söz verdi; trapez sanatçısını onca zaman yalnız bir tek trapez üzerinde çalıştırdığı için kendi kendini suçladı ve nihayet böyle bir hataya dikkatini çektiğinden, trapez

sanatçısına teşekkür edip övücü sözler söyledi. Böylece onu yavaş yavaş yatıştırmayı başardı ve dönüp yine köşesine oturdu. Ancak, kendisi bir türlü yatışmamıştı; bir yandan kitap okuyor, bir yandan büyük bir tasayla belli etmeden trapez sanatçısını izliyordu. Bu çeşit düşünceler bir kez trapez sanatçısının içini kemirmeye başladıktan sonra, artık sonu gelir miydi hiç? Zamanla bunlar daha güçlenmeyecek miydi? Onun varlığını tehdit eden şeyler değil miydi hepsi? Ve gerçekten menecer, ağlama nöbetini izleyen görünürdeki sakin uyku sırasında, trapez sanatçısının pürüzsüz çocuk alnında şimdiden ilk kırışıkların belirdiğini görür gibiydi.

Melezleme

Acayip bir hayvanım var, yarı kedi, yarı kuzu. Öbür eşyayla babamdan miras kaldı. Ama gelişip serpilmesi benim zamanımda oldu. Eskiden kediden çok kuzuya benziyordu, şimdi her ikisini de eşit ölçüde andırıyor. Başı ve pençeleriyle bir kedi, iriliği ve gövde biçimiyle kuzu, çakıp sönen vahşi gözleri, yumuşak ve gergin postu, hem hoplamayı hem sürünmeyi andıran devinimleriyle kedi ve kuzu. Pencere pervazında güneş altında kıvrılıp mır mıra başlıyor, çayır çimende ise çılgıncasına koşup duruyor; öyle ki, yakalayabilene aşkolsun! Kediden kaçıyor, kuzu gördü mü de saldırmaya kalkıyor. Mehtaplı gecelerde çatıların yağmur oluklarında gezsin, can atıyor. Miyavladığı yok, farelerden tiksiniyor. Tavuk kümesinin başında pusuya yatıp saatlerce bekliyor; gel-

gelelim, önüne çıkan fırsatlardan yararlanarak hakladığı bir tavuk olmadı şimdiye kadar. Kendisini şekerli sütle besliyorum; bir iyi geliyor ki! İri iri yudumlarla yırtıcı hayvan dişleri arasından emip alıyor sütü. Çocuklar için kuşkusuz büyük bir eğlence kaynağı. Pazar öğleden önceleri ziyaret saati. Ben hayvancığı kucağımda tutuyorum, bütün komşu çocuklar da çevremde dikilişiyor.
Derken hiç kimsenin yanıtlayamayacağı en akla gelmedik sorular yöneltiyorlar bana: Ne diye böyle bir hayvan varmış, ne diye başkasının değil de benimmiş bu hayvan, daha önce de böyle bir hayvan yaşamış mıymış, peki ölünce ne olacakmış, kendini yalnız hissediyor muymuş, neden yavruları yokmuş, adı neymiş ve benzeri sorular.
Soruları yanıtlayacağım diye hiç zahmete sokmuyorum kendimi, başkaca bir açıklamaya başvurmadan kucağımdaki hayvanı göstermekle yetiniyorum. Bazen çocuklar yanlarında kedi getiriyor; hatta birinde iki kuzu getirdiler. Ama umdukları gerçekleşmedi, bir kavga dövüş sahnesi yaşayamadılar. Hayvanlar, hayvan gözleriyle sessiz sakin birbirlerini süzdü ve anlaşılan birbirlerinin varlıklarını tanrısal bir olgu olarak kabullendi.
Kucağımda ne korku biliyor hayvan, ne de onu bunu izleme hevesine kapılıyor. İyice bana sokulup, her yerdekinden rahat hissediyor kendini. Kendisini bakıp büyütmüş aileye bağlı. Bu da sanırım olağanüstü bir sadakat değil, dünyada dünürlük yoluyla sayısız akrabaları bulunmasına karşın, kan yoluyla belki tek akrabası olmayan,

dolayısıyla bizim yanımızda kavuştuğu sevecenliğe kutsal gözüyle bakan bir hayvanın şaşmaz içgüdüsü.

Bazen beni koklayıp bacaklarımın arasından kıvrılıp sürtünerek geçmeye kalktı mı, benden bir türlü ayrılmaya yanaşmadı mı, gülmeden duramıyorum. Kuzu ve kediliği yetmezmiş gibi, üstelik neredeyse bir köpek gibi davranmak istiyor. Bir gün, herkesin bazen başına gelebileceği gibi, işlerim ve buna bağlı her şey ters gitmiş, bir çıkar yol bulamaz olmuştum; neyim varsa elden çıkıp gitmesine aldırmamak istiyor ve böyle bir ruh hali içinde evde, kucağımda hayvan, bir salıncaklı sandalyede oturuyordum ki, nasılsa bir ara gözüm ona ilişti; baktım, hayvanın o kocaman bıyıklarından yere yaşlar damlıyor. –Benim mi, yoksa onun gözyaşları mıydı acaba?– Kuzu ruhlu bu kedide bir de insan duyguları mı vardı ne? Babamdan bana çok bir şey kalmadı, ama bu mirasa da diyecek yok doğrusu.

Hani birbirinden çok farklı olsalar da, hayvanın içinde hem bir kedinin hem de bir kuzunun tedirginliği var. Onun için de kendisine dar geliyor postu. Bazen sıçrayıp yanımdaki koltuğa çıkıyor, ön ayaklarını omuzlarıma dayayıp ağzını kulağıma yaklaştırıyor, bana bir şeyler söylüyor sanki. Ve gerçekten öne doğru eğiliyor ardından, sözlerinin üzerimdeki etkisini gözlemek ister gibi yüzüme bakıyor. Hatırı hoş olsun diye söylediklerini anlamışım gibi yapıyor, başımı sallıyorum. Bunun üzerine sıçrayıp yere atlıyor, orası senin, burası benim dolaşmaya başlıyor.

Belki bu hayvan için kasabın bıçağı bir kurtuluş sayılırdı; ama bir miras işte, böyle bir kurtuluşu ondan esirgemek zorundayım. Dolayısıyla, akıllıca bir işe çağıran o akıllı insan gözleriyle bazen beni ne kadar süzerse süzsün, kendiliğinden soluksuz kalana kadar beklemesi gerekiyor.

Kent Arması

Babil Kulesi'nin yapımında ilkin bütün işler hayli düzen içinde yürüyordu, hatta belki gereğinden fazla bir düzendi bu; kılavuzlar, tercümanlar, işçi barınakları ve çevre yolları üzerinde gereğinden çok durulmuştu, sanki yüzyıllar boyu sürecek bir iş vardı ortada. Hatta o zamanlar egemen bir görüşe göre, bu işte ne denli ağır davranılsa gene azdı; ama bu görüşü de fazla abartmamak gerekiyordu, yoksa kulenin temelini atmaktan bile çekinilebilirdi. Yani şöyle bir gerekçeden yola çıkılıyordu: Önemli olan, gökyüzüne kadar uzanacak bir kuleyi yapma düşüncesidir. Bu düşünce yanında üst tarafı ikinci planda kalır. Bir kez de böyle bir düşünce tüm büyüklüğüyle kavrandı mı, bir daha kaybolmazdı ortadan; insanlar dünya yüzünde yaşadıkça, kuleyi yapıp bitirmek için güçlü bir istek varlığını sürdürürdü. Ve bu

bakımdan da gelecek hesabına tasalanmamak gerekiyordu; tersine, insanlığın bilgi dağarcığı sürekli zenginleşip durmaktaydı, mimarlık sanatı gelişmiş ve daha da gelişecekti; bizim bir yılda yapıp çıkardığımız iş yüz yıl sonra belki altı ayda görülecekti, hem daha iyi, daha sağlam. Öyleyse şimdiden bütün gücü bu iş için seferber edip didinmek niçindi? Kulenin bir kuşaklık sürede yapılma umudu bulunsaydı, o zaman bir anlam taşırdı bu. Ne var ki, böyle bir şey dünyada beklenemezdi. Hatta bakarsınız gelecek kuşak, daha üstün bilgi düzeyinden ötürü kendinden önceki kuşağın işçiliğinde kusurlar bulacak ve yeniden yapmak için eskiden yapılanları yıkacaktı. İşte bu türlü düşünceler insanın elini kolunu bağlıyor, dolayısıyla kuleden çok işçi kentinin kurulmasına çalışılıyordu. Ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen her topluluk kentin en güzel sitesine kendisi konmak istiyor, en kanlı çarpışmalara kadar vardırılan kavgalar yaşanıyordu. Giderek kavgalar bir türlü arkası alınmaz duruma gelmiş, bu da baştakilerin eline yeni bir gerekçe vermişti. Yeteri kadar üzerine düşülemeyişi de kule yapımının pek ağır ilerlemesine yol açıyor, hatta belki yapım işinin genel bir barışın sağlanmasından sonraya bırakılmasını gerektiriyordu. Ne var ki, vakit yalnız savaşmakla geçirilmeyerek, aralarda kentin güzelleştirilmesine de çaba harcanıyor, ama bu da kuşkusuz yeni kıskançlıklara ve yeni çekişmelere yol açıyordu. Böylece ilk kuşak gelip geçmiş, ama arkadan gelen kuşakların hiçbiri birincisinden başka türlü çıkmamıştı; yalnızca yapı ustalığı

sürekli gelişmiş, ama o geliştikçe savaş tutkusu da büyümüştü. Üstelik daha ikinci ve üçüncü kuşak, gökyüzünü ele geçirmede yararlanılacak bir kule yapmanın saçmalığını anlamıştı; gelgelelim, kuşaklar o denli birbirine bağlanmıştı ki, hiçbiri kenti bırakıp gidemiyordu.

Söylence olsun, şarkı türkü olsun, bu kentin bağrından kopmuş ne varsa, hepsi de kâhinler tarafından geleceği önceden haber verilmiş bir günün özlemiyle doludur; o gün gelince, dev bir yumruk kısa aralarla birbirini izleyen beş darbede kenti tuzla buz edecektir. Kentin armasındaki yumruk amblemi de işte buradan geliyor.

Prometheus

Prometheus'tan söz eden dört söylence bulunuyor elimizde: Birincisine göre, Prometheus, tanrılara ihanet ederek sırlarını insanlara ilettiği için Kafkas dağlarındaki kayalıklara kıskıvrak zincirlenmiştir ve tanrıların yolladığı kartallar tarafından karaciğeri yenmektedir; ama Prometheus'un ciğeri yendikçe büyümekte, büyükdükçe yine kartallara yem olmaktadır.
İkinci söylenceye göre, Prometheus, kartalların aralıksız gagalamasının acısıyla, zincirlendiği kayaların giderek daha içerisine gömülmüş, sonunda kendisi de bir kaya parçasına dönüşmüştür.
Üçüncü söylenceye göre, Prometheus'un tanrılara ihaneti aradan geçen binyıllar içinde unutulmuş, tanrılar unutmuş, kartallar unutmuş, Prometheus'un kendisi unutmuştur.

Söylencenin dördüncüsüne göre, anlamını yitirip havada kalan olaydan bezilmiş, tanrılar bezmiş, kartallar bezmiş, yara bezgin, kapanmıştır. Kala kala geriye açıklanamayan kayalar kalmıştır. – Söylence, açıklanamayanı açıklamaya uğraşıyor. Bir gerçeklik temelinden çıkıp geldiği için, yine ister istemez açıklanamaz'da sonlanacaktır.

Gündelik Bir Şaşkınlık

Gündelik bir olay: Katlanılması gündelik bir şaşkınlık. A, H'deki B ile önemli bir iş anlaşması yapacaktır. Ön görüşmelerde bulunmak için kalkıp H'ye yollanıyor; hem gidiş, hem dönüşte on dakikada alıyor yolu; eve geldiğinde, bu hızlı tempodan ötürü böbürleniyor. Ertesi gün yine kalkıp yollanıyor H'ye; bu kez iş anlaşması kesin sonuca bağlanacaktır. Bu da belki pek çok saati gerektireceğinden, sabah erkenden yola çıkıyor. Bütün yan koşullar, hiç değilse A'nın kanısına göre, bir önceki günün tıpatıp aynı olmasına karşın, H'ye gitmesi on saat alıyor bu kez. Akşam yorgun argın H'ye vardığında bir de işitiyor ki, B kendisinin ortada görünmeyişine kızarak yarım saat önce A'nın köyüne gitmiş; hani aslında yolda birbirlerine rastlamaları gerekiyormuş. Bu durumda, kalıp B'yi beklemesi salık veriliyor A'ya. Ama A,

iş telaşıyla vakit geçirmeden yola düşüyor, gerisin geri eve seğirtiyor.
Bu kez, pek farkına varmaksızın adeta bir solukta alıyor yolu. Evde öğreniyor ki, B daha erkenden çıkagelmiş, hani B geldiğinde A evden yeni ayrılmışmış; hatta B kapının önünde A'ya rastlamış, ona iş anlaşmasını anımsatmış ama A diyesiymiş ki, şimdi hiç vaktim yok, hemen gitmem gerekiyor.
Bu anlaşılmaz davranışına karşın, B yine de evde kalıp onu beklemişmiş. Gerçi A hâlâ dönmedi mi diye sormuş ikide bir; ama şu an henüz yukarıda A'nın odasında bulunuyormuş. B ile konuşup olup bitenleri kendisine açıklayabileceği için mutlu, merdivenleri koşarak çıkıyor A. Yukarıya tam varmak üzereyken, ayağı tökezleyip bileğini incitiyor, acıdan adeta bayılacak durumda, bağıracak gücü bile bulamayarak karanlıkta inleyip duruyor yalnızca ve B'nin –çok uzakta mı, yoksa hemen yanı başında mı, kestiremiyor bir türlü– hırsla paldır küldür merdivenlerden indiğini ve bir daha görünmemek üzere çekip gittiğini işitiyor.

Çakallar ve Araplar

Vahada konakladık. Yol arkadaşlarım uyuyordu. Arabın biri, uzun boylu ve beyaz, önümden geçti; develere yemleri ve sularını vermiş, yatmaya gidiyordu.

Sırtüstü otların içine attım kendimi; uyumak istedim, uyuyamadım; uzaktan uzağa bir çakalın sızlanıp yakınan uluması; doğrulup oturdum. Şimdiye kadar pek uzakta görünen şey, yaklaştı ansızın. Çevremde kaynaşıp duran bir çakal sürüsü; mat altın sarısı parlayıp sönen gözler; sanki kamçı darbeleri altında düzenli ve çevik devinen ince, uzun gövdeler.

İçlerinden biri arkadan geldi, kolumun altından geçerek iyice sokuldu bana; sanki vücudumun sıcaklığını gereksinir gibiydi; sonra karşıma geçerek, benimle neredeyse göz göze şöyle konuştu:

"Ben, bütün bu çevredeki çakalların en yaşlısıyım. Seni nihayet bizim burada selamlamaktan mutluluk duyuyorum. Nerdeyse umudumu kesmiştim, çünkü hanidir seni bekliyoruz; annem bekledi, onun annesi bekledi ve daha gerilere doğru bütün anneler, ta çakalların ilk anasına kadar hep beklediler. İnan bana!"

"Şaşırdım doğrusu," dedim ve dumanıyla çakalları uzak tutması için oracıkta yakılmaya hazır bekleyen çalı çırpı yığınını ateşlemeyi unuttum. "Bu sözleri işitmek çok şaşırttı beni. Oysa yukarılardan, kuzeyden buraya gelişim yalnızca bir rastlantı eseridir; kısa bir geziye çıkmış bulunuyorum. Peki, benden ne istediğinizi öğrenebilir miyim, ey çakallar?

Belki gereğinden çok dostça söylediğim bu sözler üzerine cesaretlenmiş, çevremdeki halkalarını daralttılar; hepsi de kısa kısa ve güçlükle soluyordu.

"Biliyoruz senin kuzeyden geldiğini," diye söze başladı en yaşlı çakal. "Bizi umutlandıran da bu zaten, çünkü kuzeyde aklın sözü geçer; oysa burada, Araplar arasında böyle bir şeye rastlanmaz pek. Araplardaki o soğuk kibir ve azametten bir zerre akıl bile beklenemez. Hayvanları öldürüp yer, ama leşleri küçümserler."

"O kadar yüksek sesle konuşma, yakınımızda Araplar yatıyor," dedim.

"Buranın gerçekten yabancısı olduğun nasıl da belli," dedi yaşlı çakal. "Yoksa dünya kuruldu kurulalı bir çakalın asla bir Araptan korkmadığını bilirdin. Onlardan korkacağız ha? Böyle bir

kavmin içine düşmemiz, sanki yeterince bir talihsizlik değilmiş gibi."
"Olabilir, olabilir," dedim. "Bana bu kadar yabancı konularda bir yargıda bulunmak istemem; pek eski bir kavgaya benziyor sizinki: Bu yüzden, sanırım kanınıza işlemiş, belki yine kanla sonlanacak."
"Pek zekisin," dedi en yaşlı çakal; ansızın oradaki bütün çakallar, oldukları yerde kımıldamadan durmalarına karşın, daha bir çabuk solumaya başladı; insanın zaman zaman ancak dişlerini sıkarak katlanabileceği pis bir koku yayılıyordu ağızlarından; "pek zekisin; söylediklerin, bizim eski inancımıza da uygun düşüyor. Diyeceğim, onların kanını alırız, kavga da böylelikle biter."
"İyi ama," dedim ben, biraz fazla hırçın bir tonla, "onlar kendilerini savunur, tüfekleriyle üzerinize ateş edip sürü sürü öldürürler sizi."
"Görülüyor ki, kuzeyde yaşayanlarda da varlığını sürdüren insanca bir tutumla bizi yanlış anlıyorsun," dedi yaşlı çakal. "Biz onları öldürecek değiliz ki! Kendimizi pislikten yuyup arıtmak için Nil'in bile suyu yetmez sonra. Çünkü onların canlı vücutlarını görür görmez, soluğu kaçmakta alarak temiz hava arıyoruz kendimize, koşup çöle sığınıyoruz. Zaten bu yüzden değil mi, çölü yurt edindik."
Uzaklardan daha başka pek çoğunun da gelip aralarına katıldığı çevremdeki çakallar, bacakları arasına eğdikleri başlarını pençeleriyle temizlemeye koyuldu; bir nefreti gizlemek ister gibiydiler adeta; o kadar müthiş bir nefret ki, şöyle fırladığım gibi aralarından kaçıp gitsem, hani sevinecektim.

"Peki ne yapmak niyetindesiniz?" diye sordum, doğrulup kalkacak oldum, ama başaramadım; arkadan iki genç çakal dişlerini ceketime ve gömleğime sımsıkı geçirmişti; ister istemez oturmaya devam ettim. Bir açıklamada bulunarak, ağırbaşlılıkla, "Senin giysinin eteğini tutuyorlar!" dedi en yaşlı çakal. "Sana karşı bir saygı gösterisi." Ben, bir yaşlı çakala, bir genç çakallara bakarak, "Bıraksınlar beni!" diye haykırdım. "Sen istersen bırakırlar elbet," dedi yaşlı çakal. "Ama yine biraz sürer, çünkü âdet gereği dişlerini iyice gömüp birbirine bastırdılar ve şimdi onları ancak yavaş yavaş birbirinden ayırabilirler. Ama sen, bu arada bizim ricamıza kulak verebilirsin." – "Ama davranışınız bende hiç de böyle bir istek uyandıracak gibi değil," dedim. "Beceriksizliğimizi hoş gör!" diye yanıtladı yaşlı çakal ve bunu söylerken sesindeki o doğal yakınmalı tonu ilk kez yardıma çağırdı. "Biçare hayvanlarız biz; dişlerimizden başka bir şeyimiz yok; iyi ya da kötü, yararlanacağımız tek şey varsa, dişlerimizdir." Pek de yatışmamış, "Ne istiyorsun peki benden?" diye sordum.
"Sahip!" diye sesini yükseltti yaşlı çakal ve o anda bütün öbür çakallar ulumaya başladı; çok çok uzaklardan bir ezgi gibi geldi bu uluma bana. "Sahip! Sen, dünyayı birbirine düşüren kavgaya son verebilirsin. Yaşlılarımız bunu yapacak kimseyi bize tarif etmişlerdi, sen tıpkı ona benziyorsun. Araplardan istediğimiz huzurdur, soluyabileceğimiz gibi bir havadır; gözümüz onları görmeden çevremizdeki ufka rahatça bakabilmek, bir Ara-

bın boğazladığı koyunun çığlığını işitmemektir; bütün hayvanlar rahat rahat ölebilmeli, kimse rahatsız etmeksizin kanları tarafımızdan içilebilmeli ve eti, kemiklerine varıncaya kadar tarafımızdan yenilebilmelidir. Temizlik, bütün istediğimiz temizliktir." Sözün burasında, bütün çakallar ağlaşıp sızlaşmaya başladı. "Ey asil yürekli, ey iç organları tatlı Sahip! Bu duruma sen nasıl katlanabiliyorsun! Beyazları pislik bunların, karaları pislik; sakalları dehşet saçıyor; göz pınarlarını gören kusmadan duramıyor; kollarını kaldıracak olsalar, koltuk altlarında sanki bir cehennem açıyor kapılarını. Bu yüzden, ey Sahip, bu yüzden, ey aziz Sahip, şu makası al, her şeye gücü yeten ellerinle, her şeye gücü yeten ellerinle gırtlaklarını kesiver şunların!" Yaşlı çakal başını ansızın oynatınca, öbür çakallardan biri koşup geldi, azı dişlerinin birinde eski bir pasla kaplı ufak bir dikiş makası taşıyordu.
Rüzgâra karşı savaşarak yanımıza kadar sokulan ve kocaman kamçısını havada sallamaya başlayan Arap kervan kılavuzumuz, "Makas da geldi nihayet, bitsin şu iş!" diye bağırdı.
Bütün çakallar bir solukta dağıldı; ama az ileride yeniden toplandılar, iyice birbirlerine sokuldular. Öylesine sıkışık ve hareketsiz bir görünümleri vardı ki, çevresinde yalancı ışıkların uçuştuğu alçak bir engele benziyorlardı.
"Ey Sahip! Bu gösteriyi de izleyip işittin işte!" dedi Arap kılavuz ve kavmine özgü soğukluğun izin verdiğinden daha şen bir kahkaha attı. "Demek sen hayvanların ne istediğini biliyorsun?"

diye sordum. "Elbet Sahip!" diye yanıtladı Arap kılavuz. "Bunu bilmeyen yok ki! Yeryüzünde Araplar varoldu varolalı bu makas çölde dolaşır durur ve dünya durdukça da dolaşacak. Her gelen Avrupalı'ya o büyük iş için sunulur makas; karşılarına çıkan her Avrupalı da çakallara bunun için biçilmiş kaftan görünür. Saçma bir umuttur yaşar gider işte bu hayvanlarda; budala, ama gerçekten budala yaratıklardır. Bu yüzden kendilerini severiz, bizim köpeklerimizdir onlar, sizinkilerden de güzel köpekler. Bak şuraya, Sahip! Bir deve öldü, buraya getirttim."
Dört adam deve ölüsünü taşıyıp önümüze yıktı. Hayvanın leşi daha yere serilir serilmez, çakallar seslerini yükseltti. Sanki kendilerini oraya çeken ipler varmış da, bunlara karşı koyacak gücü gösteremiyorlarmış gibi, arada bir duraklayıp gövdeleriyle yeri süpürerek yaklaştılar. Arapları, onlara karşı duydukları nefreti unutmuşlardı; önlerindeki buram buram tüten leş akıllarından her şeyi silip atmış, onları büyülemişti. Çakalın biri çoktan leşin boynuna asılmış, daha ilk hamlede atardamarı bulup dişlerini geçirmişti. Gövdesindeki kaslar, umutsuz bir iş olmasına karşın, pek zorlu bir yangını mutlaka söndürmek isteyerek çılgınca bir tempoyla çalışan küçük bir pompa gibi titreyip sarsılıyor, kasılıyordu. Ve çok geçmeden bütün çakallar leş üzerinde yüksek bir tepe oluşturmuşlardı.
Derken Arap kılavuz, çakalların üzerine yürüyüp dokunduğu yeri fena acıtan ince kamçısını var gücüyle sağa sola indirmeye koyuldu. Çakal-

lar başlarını kaldırdılar; yarı esrik, yarı baygın; karşılarında Arapların dikildiğini gördüler. Çok geçmeden de kamçı darbelerini suratlarında hissettiler, sıçrayarak kendilerini geriye attılar, bir boy kaçıp gerilediler. Ama devenin kanı yerde göller oluşturmuştu, buram buram tütüyordu; vücudunun pek çok yeri enikonu açılmıştı. Derken dayanamayarak tekrar dönüp geldiler; kılavuz elindeki kamçıyı yeniden havaya kaldırmak isteyince, koluna yapıştım.
"Haklısın Sahip!" dedi. "Bırakalım meslekleri olan işi yapsınlar. Hem yola çıkma zamanı geldi. Gördün işte onları. Harikulade hayvanlar, değil mi? Bizden de ne çok nefret ediyorlar."

On Bir Oğul

On bir oğlum var.
Birincisi dıştan bakınca öyle pek gösterişli değil, ama ağırbaşlı ve zeki; bir evlat olarak onu da ötekiler gibi sevmeme karşın, kendisine pek değer verdiğim yok. Düşünüşü bana fazla yalınkat geliyor. Ne sağına, ne soluna, ne de ilerisine baktığı var; düşüncelerinin dar çemberinde boyuna koşarak daireler çiziyor, daha doğrusu dolanıp duruyor.
İkincisi güzel, boylu boslu, yakışıklı; kendisini eskrimcilere özgü bir pozisyonda görüp de hayran kalmamak elde değil. O da zeki, ayrıca dünyayı gezip dolaşmış, deneyimli; çok şey görmüş, bu yüzden yurdunun taşı toprağına, doğup büyüdükleri yerden ayrılmamış oğullarımdan daha aşina. Ancak, ötekilere üstünlüğünü sadece gezip dolaşmasına borçlu değil, hatta hiç de böyle bir şeyden kaynaklanmıyor üstünlüğü; bu çocuğun

herkesçe takdir edilen öykünülemeyecek bir yanı, havada pek çok takla atıp, buna karşın kendini adeta akıl almaz derecede denetim altında tutarak suya ustalıkla dalışıdır. Tramplenin ucuna gelince, kendisine öykünmeye kalkanların cesaret ve hevesleri uçup gidiyor; aşağı atlayacaklarına tramplen üzerine oturup, kendilerini bağışlatmak ister gibi kollarını havaya kaldırıyorlar. Ama yine de (aslında böyle bir oğlum olduğu için mutluluk duymam gerekirdi) onunla aramdaki ilişki düzgündür denemez. Sol gözü sağ gözünden biraz küçük ve sık sık kırpıştırıyor bu gözünü. Ufak bir özür, orası öyle; yüzüne normaldekinden daha pervasız bir ifade veriyor. Yaradılışındaki o yanına yaklaşılmaz dışa kapalılık karşısında, kırpıştırılıp duran bu küçük gözü kimse fark edip de kusur bulamayacaktır. Ama babası olan ben fark ediyorum bunu. Beni üzen, oğlumun bu bedensel özürü değil, onun ruhunda yuvalanan ve nasılsa ona uygun düşen küçük bir düzensizlik, kanında başı boş dolaşan bir zehir, yaşamında yalnızca benim görebildiğim bir yeteneği geliştirmedeki güçsüzlüktür. Ancak kendisini benim gerçek oğlum yapan da işte bu; çünkü ondaki özür, bizim bütün ailede var, ama ikinci oğlumda aşırı ölçüde belirgin bir biçimde açığa vuruyor kendini.

Üçüncü oğlum da güzel; ama benim hoşuma giden bir güzellik değil bu. Onunkisi bir şarkıcı güzelliği. Kavisli hatlara sahip bir ağız, hulyalı gözler, etkili olabilmek için geride pililerle donatılmış bir kumaş perdeyi gereksinen bir baş, öne doğru

alabildiğine kubbeleşen göğüs, havaya kolay kalkıp fazlasıyla kolay inen eller, üzerindeki yükü taşıyamadıkları için kendilerini naza çeken bacaklar. Ayrıca, tok denemeyecek bir sesi var; bir an için aldatıyor insanı, müzikten anlayanların kulak kabartmasını sağlıyor; gelgelelim, soluksuz kalakalıyor hemencecik. Bu oğulla insanların karşısına çıkmak genel olarak bana ne kadar çekici gelse de, onu en iyisi herkesten saklı tutuyorum, zaten onun da öne çıkmak istediği yok. Ama eksiklerini bildiğinden değil, alçakgönüllü olduğundan. Sonra içinde yaşadığımız zamana yabancı hissediyor kendini; bizim aileden olmasına karşın, kendisinin sonsuza dek yitirdiği bir başka ailedenmişçesine çokluk neşesiz ve hiçbir şey onu neşelendiremiyor.
Dördüncü oğlum, belki hepsinden yakın insana. Tam anlamıyla yaşadığı zamanın bir çocuğu; herkes tarafından anlaşılabiliyor, herkesin bastığı bir zemin üzerine basıyor ayağı, hiç kimse ona hak vermeden yapamıyor. Varlığındaki hafiflik, devinimlerindeki özgürlük, yargılarındaki pervasızlık belki de herkesten gördüğü takdirden kaynaklanıyor. Ağzından çıkan sözleri çok vakit yineliyesi geliyor insanın, kuşkusuz ancak bazılarını; çünkü bunlar tümüyle alındı mı, fazla hafif kaçıyor. Hayran olunacak bir ustalıkla yüksek bir yerden atlayan, kırlangıçlar gibi havayı yarıp giden, sonunda hazin biçimde kendini kuru toprak üzerinde bulan biri sanki. Bir hiç. Böylesi düşünceler, bu oğlun güzelliğinin hazzını bana haram ediyor.

Beşinci oğlum cana yakın ve iyi yürekli; söz verdiğinden daha çoğunu yapan bir kimse; öylesine silik biri ki, insan onunla beraberken yalnız hissediyor kendini. Ama artık çevresinin saygınlığını hayli kazanmış durumda. Bunun nasıl üstesinden geldiğini soracak olursanız, bir yanıt veremeyeceğim. Belki de masumiyet denen şey, bu dünyanın hayhuyu içinden kendine hepsinden kolay bir yol bulup geçebiliyor; onda da işte bu masumiyet var. Belki aşırı bir masumiyet. Herkese karşı nazik. Belki de aşırı bir nezaket. Onu benim önümde övmeye görsünler, doğrusu fena oluyorum. Oğlum gibi bu kadar övgüye layık birini övmek, ne de olsa övgüyü fazla ucuza almak demektir.
Altıncı oğlum, hiç değilse ilk bakışta, hepsinden derin düşünen birine benziyor. Başı önünde hep, ama boşboğaz. Bu yüzden yanına sokulmak kolay değil. Altta kalınca, önüne geçilmez bir hüzne kaptırıyor kendini; üste çıktı mı, bu üstünlüğü boşboğazlığıyla elden çıkarmamaya bakıyor. Ama yine de onda gözü hiçbir şey görmeyen güçlü bir tutkunun varlığını yadsıyamayacağım; çok vakit güpegündüz, sanki bir düşteymiş gibi, düşünceler arasından bir yol açmaya savaşıyor kendine. Hasta değilken bile –hatta sağlığı pek yerindeyken– özellikle alacakaranlıkta yalpaladığı görülüyor; ama bir yardım da gereksinmiyor kimseden, düşmüyor. Belki de nedeni bedensel gelişimidir; çünkü yaşına göre fazla serpilmiş durumda. Bu da, vücudundaki dikkati çekecek kadar güzel ayrıntılara, örneğin el ve ayaklarının zara-

fetine karşın, genel olarak kendisine bir çirkinlik veriyor. Güzel olmayan bir tarafı da alnı; hem cildi hem de kemik yapısı büzüşmüş gibi.

Yedinci oğlum, belki de hepsinden çok benim oğlum. Dünya onu takdir etmekten âciz, onun kendine özgü mizahını anlamıyor. Hani ona aşırı değer verdiğim yok; biliyorum, yeterince değersiz biri; tek kusuru onu takdir edememek olsa, yine de mükemmelliğinden bir şey yitirmezdi dünya. Ancak, aile çevresinde bu oğulsuz yapamam. Gelecek karşısında hem bir tedirginlik, hem de huşu dolu bir saygı duyuyor ve bunların her ikisini, hiç değilse bana göre, kusursuz bir bütün içinde bağdaştırabiliyor. Ama bu bütünü de ne yapacağını herkesten az bilen yine kendisi; geleceğin çarkını harekete geçiremeyecek; ama varlığındaki bu yetenek de o kadar cesaretlendirici, o kadar umutlandırıcı ki; isterdim ki çocukları olsun, onların da çocukları olsun. Ne yazık, bu dilek gerçekleşeceğe benzemiyor. Benim için anlaşılmaz görünmeyen, ama çevrenin yargısıyla işte öylesine çelişen çirkin bir kendinden memnunlukla tek başına sağda solda sürtüp duruyor; kızları umursadığı yok; öyleyken keyfi yerinde hep.

Sekizinci oğlum, benim sorunlu oğlum; oysa sorunlu olması için doğrusu neden göremiyorum. Gözleri, bir yabancı gibi bakıyor bana, oysa ben bir baba sevecenliğiyle ona bağlı hissediyorum kendimi. Zaman içinde pek çok şey düzeldi; eskiden onu düşünmek bile içime bir ürperti salardı bazen. Kendi yolunda yürüyüp duruyor; benimle bütün bağlarını koparıp attı; kuşkusuz dikkafalı-

lığı ve ufak atletik vücuduyla –bacakları küçükken pek cılızdı, ama zamanla cılızlık kaybolmuş olabilir– dilediği yerde kendisine bir yol açıp ilerleyecektir. Çokluk yanıma çağırıp ne durumda olduğunu, niçin babasından bu kadar uzak durduğunu, aslında nasıl bir amaç güttüğünü sorayım diyorum; ama artık benim o kadar uzağımda ki ve aradan o kadar zaman geçti ki, nasılsa öyle kalabilir her şey. Kulağıma geldiğine göre, oğullarım içinde bir tek o topsakal bırakıyor; onun gibi ufak tefek birinde hoş bir şey değil kuşkusuz.

Dokuzuncu oğlum pek şık giyiniyor, özellikle kadınlara yönelik tatlı bakışları var. Öyle tatlı ki, bazen beni bile ayartabiliyor; ben ki, onun gözlerinden bütün bu tanrısal pırıltıyı silip atmak için ıslak bir süngerin pekâlâ elvereceğini biliyorum. Ama bu oğlun üstün bir yanı varsa, bakışlarıyla hiç de sağı solu kandırmaya çalışmıyor; ömür boyu kanepenin üzerinde yatıp gözlerini odanın tavanında gezdirsin, başka şey istemeyecek; en çok da kapalı gözkapaklarının altında gözlerini dinlendirmeye bayılıyor. Sevdiği bu konumda konuşmaktan hoşlanıyor ve fena da konuşmuyor: Özlü ve açık seçik. Ama ancak dar sınırlar içinde dönüp dolaşıyor sözleri; bu sınırları aştı mı, pek boş bir havaya bürünüyor, ki bu da sınırların darlığından ötürü kaçınılacak gibi değil. Hani uykulu bakışlarıyla bunu algılayabileceğini umsa, böyle konuşma der gibi eliyle işaret edecek insan.

Onuncu oğluma herkes ikiyüzlünün biri diye bakıyor. Bu kusuru için, onda ne büsbütün yok, ne büsbütün var derim. Şurası kesin ki, üzerinde

her vakit sımsıkı iliklenmiş bir redingot, başında eski ama titizlikle temizlenmiş bir şapka, devingenlikten yoksun bir yüz, biraz önce çıkık bir çene, gözler üzerinde ağır bir kubbe yapan gözkapakları ve arada bir ağzına götürdüğü iki parmakla yaşını haydi haydi aşan bir görkemi sergileyerek onun ilerden yaklaştığını görenlerin düşüneceği şey, işte ikiyüzlünün ta kendisi olacaktır. Ancak, bir de konuşmasına kulak verilsin; akıllıca, düşünülüp taşınılmış, hiç uzatmadan, hain bir canlılıkla sorulara karşı çıkan ve tüm dünyayla şaşılası, pek doğal ve şen bir uyum içinde bulunan bir konuşma; öyle bir uyum ki, zorunlu olarak boynu gerip başı dik tutuyor. Kendilerini pek zeki bulan ve dediklerine bakılırsa oğlumun dış görünümünden tiksinti duyan kimseleri, oğlum sözleriyle enikonu etkilemiştir. Ancak, onun dış görünümüne aldırmayan ama sözlerini ikiyüzlü bulan insanlar da var. Babası olan ben, bu konuda bir karar vermek istemem; yalnız şu kadarını itiraf edeyim ki, sonuncu yargının sahipleri ilkinkilerden daha önemsenmeye değer kişilerdir.

Onbirinci oğlum narin biri ve sanırım oğullarımın arasında en güçsüzü. Ama aldatıcı bir güçsüzlük bu, çünkü bazen güçlü ve kararlı bir tutum takınabiliyor; ancak, böyle zamanlarda bile temelde bir güçsüzlük var gibi. Gelgelelim, utandırıcı bir güçsüzlük değil, sadece bizim bu yeryüzünde güçsüzlük diye bakılan bir şey. Uçmaya hazırlık da bir güçsüzlük nihayet; çünkü ne de olsa bocalayıp durmaktan, kararsızlıktan ve kanat

çırpmaktan başka şey değildir. Benim oğlumda da işte buna benzer şeyler görülüyor. Kuşkusuz, böyle özelliklerin sevindirdiği yok babasını; çünkü bunlar belli ki ailenin yıkımına yönelik özelliklerdir. Bazen, "Seni de giderken yanıma alacağım baba," der gibi bana bakıyor. O zaman ben şöyle düşünüyorum: "Kendisine güvenebileceğim en son kimse sensin." Bunun üzerine, bakışıyla bana şu yanıtı verir gibi oluyor: "Hiç değilse sonuncu olabilirim."
İşte size on bir oğul.

Akademi İçin Bir Rapor

Sayın Akademi Üyeleri!

Geçmişteki maymun yaşamıma ilişkin bir rapor hazırlayıp akademiye sunmaya çağırmakla bana şeref veriyorsunuz.

Ne yazık ki, çağrınıza uyamayacağım. Maymun yaşamım neredeyse beş yıl geride kaldı. Belki takvime göre kısa, ama bu zamanı dolu dizgin geride bırakan benim için alabildiğine uzun bir süre. Gerçi yer yer seçkin insanların, öğütlerin, alkışların ve orkestra müziğinin eşliğinde geçti bu süre, ama gerçekte yalnızdım; çünkü bütün eşlikçiler beni izlemek için manejin çok gerisinde duruyordu. Kökenime ve gençlik anılarıma bağlı kalacağım diye diretseydim, böyle bir başarıya ulaşamazdım. Özellikle her türlü inattan vazgeçmeyi, kendimi uymakla yükümlü kıldığım en yüce

buyruk edindim; ben, özgür maymun, bu boyunduruk altına girmeye razı oldum. Ama bu da anılarımın kapılarının bana giderek daha çok kapanmasına yol açtı. İlkin, insanlar istese, göğün yerin üzerinde oluşturduğu o kocaman kapıdan çıkıp geldiğim yere geri dönebilecekken, söz konusu kapı, kırbaçlanıp hızlandırılan gelişimim ilerledikçe alçalıp daraldı, insanların dünyasında kendimi daha rahat ve daha tutsak hissetmeye başladım; geçmiş yaşamımdan esip duran fırtına yatıştı; bugün topuklarımı serinleten bir esintiden başka şey değil artık; esintinin geldiği ve benim de bir vakit gelmiş olduğum kapı öylesine küçüldü ki, gücüm ve iradem elverip gerisin geri oraya kadar varabilsem bile, postum yüzülmeden geçemezdim içinden. Açık konuşayım ki, böyle şeyleri simgelerle anlatmayı yeğlesem de, açıkça konuşayım ki, maymunluğunuz, eğer buna benzer bir şeyi geride bıraktınızsa beyler, benimkinden uzak olamaz size. Topuklarımın gıdıklanmasına gelince: Küçük şempanzeden büyük Akhilleus'a kadar bu yeryüzünde gezip dolaşan her yaratığın gıdıklanır topuğu.

Ama yine de çok dar sınırlar içinde arzunuzu yerine getirebilir, hatta bunu büyük bir zevkle yapmak isterim. Öğrendiğim ilk şey toka etmekti; toka etmek bir açık yürekliliği belirtir; kariyerimin doruğunda bulunduğum şu sıra, varsın o ilk tokaya açık yürekli itiraflar da katılsın. Gerçi akademi için önemli bir yenilik getirmeyecek söyleyeceklerim, benden beklenenlerin ve ne kadar istesem de size söyleyemeyeceklerimin hayli

gerisinde kalacak; ama olsun, eski bir maymunun hangi yolu izleyerek insanların dünyasına ayak atıp orada kök saldığını ortaya koyabilir. Ancak, şimdi söyleyeceğim önemsiz şeyleri bile, kendi konumumdan tamamen emin olmasam ve uygar dünyanın tüm büyük varyete sahnelerinde sarsılmaz bir yeri elimde bulundurmasam, elbet söyleyemezdim:

Yurdum Altın Sahili'dir. Nasıl yakalandığım konusunda, başkalarının raporlarına dayanmak zorundayım. Hagenbeck firmasından bir avcı grubu –sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, o zamandan beri söz konusu grubun başkanıyla az kırmızı şarap şişesi boşaltmadık– sahildeki ağaçlıkta pusuya yatmış beklerken, akşam üstü soydaşlarımdan bir sürünün arasına katılarak su içmek için sahile indim. Derken ateş edildi, içimizden bir ben vuruldum; iki kurşun yemiştim.

Biri yanağımdan; bunun açtığı yara hafifti, ama geride kocaman ve cascavlak kırmızı bir yara izi bıraktı, düpedüz bir maymunun uydurduğu, hiç de yakışık almayan o iğrenç Rotpeter* adını kazandırdı bana; sanki geçenlerde kuyruğu titreten, daha önce sağda solda kendine biraz bir ün sağlamış talimli maymun Peter'den beni yalnızca yanağımdaki leke ayırıyormuş gibi. Hani arada söylüyorum bunu.

İkinci kurşun, kalçamın altında bir yere isabet etmişti. Açtığı yara ağırdı, şimdi bile biraz topallamam bu yüzdendir. Geçenlerde, gazetelerde ba-

* Sözcük anlamı: Kırmızı Peter (ç.n.)

na veriştirip duran o binlerce kişiliksiz adamdan birinin bir yazısında okudum: Benim maymun doğam henüz tümüyle alt edilmemiş, bunun kanıtı da beni ziyarete gelen kimselere söz konusu kurşunun girdiği yeri göstermek için pantolonumu sıyırmaya can atmammış. Hani silahı doğrultacak, herifin o yazıyı yazan elinin parmaklarını bir bir havaya uçuracaksın. Ben, ben canımın istediği kimsenin önünde sıyırırım pantolonumu; görülüp görüleceği bakımlı bir post ve bir yara izi –burada belli bir amaç için belli bir sözcük seçelim ki, yanlış anlaşılmasın–, hain bir kurşundan kalan bir yara izi olacaktır. Her şey ortada, saklanıp gizlenecek bir şey yok; gerçek söz konusu olunca, yüce ruhlu herkes aşırı nezaketi bir kenara bırakır. Oysa söz konusu yazar ziyaretçiler önünde pantolonunu sıyırsa, kuşkusuz başka türlü olur durum ve böyle bir şeye kalkışmazsa doğrusu akıllılık eder. İyi ama, o zaman da kibarlık taslayıp benim başımı ağrıtmasın.
Kurşunları yedikten sonra –işte bundan ötesini kendim anımsayabiliyorum– Hagenbeck firmasına ait geminin ambarında bir kafes içinde gözlerimi açtım. Öyle dört tarafı parmaklıklı bir kafes değildi bu; bir sandığa tutturulmuş üç duvarı vardı sadece, sandığın kendisi dördüncü duvarı oluşturuyordu. Kafes ayakta durabilmek için fazla alçak, oturmak için fazla dardı. Bu yüzden, sürekli titreyip duran bacaklarımı karnıma çekip yere çömüyordum; öyle ki ilk zamanlar belki kimseyi görmemek ve hep karanlıkta kalmak istediğimden yüzümü sandıktan yana çeviriyor,

parmaklığın çubuklarının sırtıma battığını hissediyordum. Vahşi hayvanların başlangıçta böyle muhafaza edilmesini yararlı görürler, ki bunun insanlar açısından gerçekten yerinde bir önlem olduğunu ben de şimdi, edindiğim deneyimlerden sonra yadsıyamayacağım.
Ama o zaman böyle bir şeyi düşünmüyordum. Hayatımda ilk kez bir çıkış yolu bulamaz duruma düşmüştüm; hiç değilse doğruca önümde uzanan bir yol göremiyordum. Tam karşımdaydı sandık, sıkıca yan yana dizilmiş tahtalarıyla. Tahtalar arasında yukarıdan aşağı inen aralıklar vardı gerçi ve ilk keşfettiğimde mutlu bir ulumayla bunları selamlayacak kadar akılsızlık etmiştim; çünkü aralıklar kuyruğumu sokmaya bile elvermiyor, bütün maymun gücümü kullansam da genişletilecek gibi görünmüyordu.
Bana sonradan söylediklerine bakılırsa, alışılmadık ölçüde az gürültü patırtı yapmıştım; buradan da, benim ya çok geçmeden kuyruğu titreteceğim ya da, ilk nazik dönemi atlattım mı, talim ve terbiyeye pek yatkın bir hayvana dönüşeceğim sonucunu çıkarmışlar. Ve atlattım bu dönemi. Boğuk boğuk hıçkırmalar, canım yanarak pirelenmeler, bir Hindistan cevizini bezginlikle yalamalar, kafamla sandık duvarını dövmeler, yanıma biri yaklaştı mı dilimi çıkarmalar; işte yeni yaşamımdaki ilk uğraşılardı bunlar. Ama hepsinde de içimi bir tek duygu kaplamıştı: Bir çıkış yolunun olmayışı. Kuşkusuz o zamanlar maymun olarak hissettiklerimi şimdi ancak insan sözleriyle anlatabilecek, yani doğru dürüst dile getiremeyece-

ğim. Ama gerilerde kalmış maymun yaşamımın gerçeğine artık ulaşamasam da, bu gerçeğin hiç değilse anlattıklarım doğrultusunda olduğuna kuşku yok.
O zamana kadar bir sürü çıkış yolum olmuştu hep, oysa artık bir tek çıkış yolunun bile sözü edilemezdi. Köşeye kıstırılmıştım. Beni tutup bir yere çivileseler, özgürlüğüm bundan çok kısıtlanamazdı. Neden mi? Ayak parmaklarının arasındaki eti tırnaklarınla kaşıya kaşıya yırtıp parçalasan, nedenini bulamazsın. Seni adeta iki parçaya ayıracak kadar sıkıca parmaklık çubuklarına bastırsan sırtını, nedenini bulamazsın. Bir çıkış yolum yoktu, ama ele geçirmem gerekiyordu böyle bir yolu, onsuz yaşayamazdım. Boyuna bu sandık duvar önünde, kesinlikle kuyruğu titretip giderdim bir gün. Ama Hagenbeck firmasında da maymunların yeri sandık duvardır. Madem öyle, ben de maymunluktan vazgeçtim. İşte size karnımdan yumurtlamış olacağım parlak ve güzel bir düşünce; maymunlar karınlarıyla düşünür.
Benim çıkış yoluyla demek istediğim şeyin, doğru dürüst anlaşılamamasından korkuyorum. En alışılmış ve en geniş anlamıyla kullanıyorum bu sözcüğü. Bilerek özgürlük demiyorum. Dört bir yana açılan özgürlüğün o yüce duygusu değil benim burada söylemek istediğim. Maymunken belki yabancı değildi bana bu duygu, ayrıca bunun özlemini duyan insanlar da tanıdım. Ama kendi payıma, ne o zaman ne de bugün istemedim özgürlüğü. Söz arasında şunu da söyleyeyim ki, özgürlük diyerek pek çok kez insanlar birbirini aldatıyor. Nasıl ki

özgürlük en yüce duygulardan sayılıyorsa, bunun yol açtığı aldanışlar da en yüce aldanışlardan sayılıyor. Çok vakit varyetelerde sıram gelip sahneye çıkmadan, bir sanatçı çiftin tavandaki trapezlerde çalıştığını, boşlukta ileri geri sallanıp birbirlerinin kollarına atıldığını, birinin ötekini dişleriyle saçlarından tutup taşıdığını gördüm. "Bu da insan özgürlüğü işte!" diye geçirirdim içimden, "Ne kendini beğenmiş hareketler." Kutsal doğanın alaya alınması! Maymunların bu manzara karşısındaki kahkahalarına dayanıp yıkılmayacak bir yapı yoktur doğrusu.
Hayır, özgürlük değildi benim istediğim, yalnızca bir çıkış yoluydu; sağa mı olur, sola mı, nereye olursa; başka bir istek üzerinde durmuyordum; ama çıkış yolu bir aldanıştan başka şey değilmiş, kabulümdü. İstediğim şey büyük sayılmazdı, yaşayacağım düş kırıklığı da ondan büyük olmayacaktı. İlerlemeli, ilerlemeliydim! Kollar havaya kalkık, bir sandık duvara sıkıştırılmış durmamalıydım.
Bugün açıkça görüyorum; büyük bir iç huzuruna kavuşmadım mı, kurtuluş yoktu benim için. Belki de gerçekten şu andaki durumumu, gemideki ilk günlerin ardından içimi dolduran huzura, bu huzuru da sanırım gemideki adamlara borçluydum.
Her şeye karşın iyi kimselerdi. O vakitler yarı uykularımda yankılanan ağır ayak seslerini, bugün bile zevkle anımsıyorum. Her şeyi son derece ağırdan almak gibi bir huyları vardı. İçlerinden biri gözlerini ovmak istese, sanki bir ağırlık kaldırıyormuş gibi kaldırırdı elini. Kaba, ama candan

şakaları vardı. Gülüşlerine her vakit kötü kötü çınlayan, ama pek önem taşımayan bir öksürük karışırdı. Ağızlarında hep tükürüp atacak bir şey bulunur, nereye tükürdüklerini umursamazlardı. Pirelerimin üzerlerine sıçradığından yakınır, ama bundan dolayı bana asla gerçekten kızmazlardı. Postumda pirelerin yetiştiğini, pirelerinse zıplayıp sıçrayan yaratıklar olduğunu bilirlerdi, bir kez benimsemişlerdi bunu. Boş vakitlerinde bazıları çevremde bir yarım daire yapıp otururdu; birbirleriyle pek konuşmaz, kuğurdar gibi sesler çıkarır, sandıkların üzerine uzanarak pipo içer, en ufak bir hareket yapmaya göreyim, elleriyle dizlerine vururlardı; bazen içlerinden biri bir değnek alır, hoşlanacağım yerlerimden beni gıdıklardı. Bugün aynı gemiyle bir yolculuk yapmaya çağrılsam, çağrıyı elbet geri çevirirdim; ama kesinlikle bildiğim bir şey varsa, çağrıya uysam, ambarda anımsayacaklarımın tümünün hiç de kötü anılar olmayacağıdır.

Bu insanların arasında kavuştuğum huzur, beni en başta her türlü kaçış denemesinden uzak tuttu. Bugünün açısından bakınca öyle görülüyor ki, yaşamak istiyorsam bir çıkış yolu bulmam gerektiğini, ama bu yolun kaçmakla elde edilemeyeceğini hiç değilse sezmiştim o zaman. Bir kaçış mümkün müydü, değil miydi, bildiğim yok artık; ama sanıyorum mümkündü; bir maymun her vakit kaçabilecek durumdadır. Bugünkü dişlerimle sıradan bir cevizi kırarken dikkatli davranmak zorundayım; ama o vakitler kafesin kapısındaki kilidi dişleye dişleye zamanla koparıp atabilirdim

sanıyorum. Ancak bunu yapmadım. Yapsam da ne geçerdi elime? Başımı daha dışarı çıkarır çıkarmaz beni yine yakalarlar, öncekinden de kötü bir kafese tıkarlardı; ya da kaçtım diyelim, farkına varmadan öbür hayvanların, örneğin boğa yılanlarının yanında soluğu alır, onların kollarında son nefesimi verirdim veya kimse görmeden güverteye çıkmayı başarır, bordadan aşağı atardım kendimi, o zaman da kısa süre okyanusta çalkalanır, ardından boğulup giderdim. Umarsız işlerdi bunların hepsi. Kuşkusuz, o zamanlar bir insan gibi bunları hesaplamamış, ama çevremin etkisi altında sanki hesaplamış gibi davranmıştım.

Hesap kitap yapmıyordum ama, alabildiğine serinkanlılıkla izliyordum çevremi. Çevremdeki insanların boyuna gidip geldiklerini algılıyordum; hep aynı yüzler, aynı devinimler; çokluk bana bir tek kişiymişler gibi görünüyorlardı. Demek ki insanlar rahat rahat dolaşabiliyorlardı. Derken yüce bir amaç belirdi kafamda. Kendileri gibi olursam, kafesin açılacağı sözünü kimse bana vermiyordu. Böyle gerçekleşmez görünen vaatlerde bulunmuyordu kimse. Ama zamanla bazı şeyler gerçekleşince, bunlara ilişkin vaatlerin daha önce sizin arayıp da bulamadığınız yerde durup durdukları sonradan anlaşılıyordu. Ne var ki, bu insanlarda beni kendine çekecek pek bir şey yoktu. O sözünü ettiğim özgürlüğün bir savunucusu olaydım, okyanusu, bu insanların bulanık gözlerinde kendini açığa vuran çıkış yoluna yeğlerdim elbet. Kesin olan bir şey varsa, daha söz konusu şeyleri düşünmeye başlamadan çok önce bu in-

sanları gözlemlemeye başlamıştım; hatta ancak zamanla biriken gözlemlerdir ki, beni o belirli yöne yöneltmişti.

İnsanlara öykünmek o kadar kolaydı ki! Tükürmesini daha ilk günler öğrenmiştim. Giderek birbirimizin yüzüne tükürmeye başlamıştık; arada bir fark varsa, benim sonradan yüzümü yalayıp tükürüklerden temizlememdi, onlarsa bunu yapmıyordu. Çok geçmeden koca bir adam gibi pipo tüttürmeye koyulmuştum; hele bir de başparmağımı piponun ağzındaki tütünlerin üzerine bastırmayayayım, bütün ambarı sevinç çığlıklarına boğuyordum; ne var ki, boş ile dolu pipo arasındaki ayrımı uzun süre kavrayamadım.

Beni hepsinden çok uğraştıran, rakı şişesi olmuştu. Kokusundan kahroluyordum; var gücümle zorladım kendimi, ama yine de alışana kadar haftalar geçti. Ne gariptir ki, bu konuda kendimle sürdürdüğüm savaşımları, gemideki insanlar, bendeki bütün öbür şeylerden daha ciddiye alıyordu. Bu insanları anılarımda da birbirinden ayıramıyorum; ama aralarında biri vardı ki, yalnız veya arkadaşlarıyla gece ya da gündüz en değişik saatlerde ikide bir çıkıp geliyor, elinde şişe, karşıma geçip bana ders veriyordu. Beni anlayamıyor, varoluşumun sırrını çözmek istiyordu. Şişenin mantar tapasını ağır ağır çıkarıyor, sonra olup biteni kavrayıp kavrayamadığımı yoklamak için bana bakıyordu. Hani itiraf edeyim ki, ele avuca sığmayan pek aceleci bir dikkatle hep onu süzüyordum; bütün yeryüzünü dolaşsa, bir insan öğretmen, insan öğrenciler arasında benim gibi par-

lak bir öğrenci bulamaz. Mantarını çıkardıktan sonra şişeyi kaldırıp ağzına götürüyordu; ben de bakışlarımla gırtlağından içerlere kadar onu izliyordum; o, benden hoşnut bir edayla başını sallayıp şişeyi dudaklarına dayıyordu; bense yavaş yavaş durumu kavradığımdan mest olarak ciyaklıyor ve nerem rast gelirse hatır hatır kaşıyıp duruyordum. O, seviniyor, şişeyi ağzına dayayıp bir yudum alıyor, bense ona öykünemeyeceğimden sabırsızlık ve umutsuzlukla kafesimde üstümü başımı pisletiyordum; bu da yine onu hayli memnun ediyordu: Derken şişeyi kendinden epey uzakta tutuyor, sonra birden coşkuyla ağzına götürerek aşırı derecede öğretici bir pozla geriye kaykılıyor, bir dikişte şişeyi boşaltıyordu. Sonunda ben, aşırı istekten bitkin düşerek kendisini izleyemez duruma geliyor, o karnını sıvazlayıp sırıtarak kuramsal dersine son verirken, ben parmaklığa güç tutunuyordum.
Pratik çalışma ancak bundan sonra başlıyordu. Kuramsal dersten fazlasıyla bitkin düşmedim mi? Evet, fazlasıyla bitkin düştüm. Bu, benim alın yazım. Yine de olanca gücümü topluyor, bana uzatılan şişeyi kavrıyordum; ellerim titreyerek çıkarıyordum mantarını; bu işi becerir becermez, içimde yeni güçler doğuyor, şişeyi havaya kaldırıyordum; orijinalinden pek ayırt edilecek gibi değildi; götürüp ağzıma dayıyor, boş olmasına ve içini sadece bir koku doldurmasına karşın, birden şişeyi tiksintiyle fırlatıp atıyordum elimden. Öğretmenimi üzüyor, kendim ondan da çok üzülüyordum; şişeyi kaldırıp attıktan sonra güzel güzel

karnımı sıvazlayıp sırıtmayı unutmamam, ne onu teselli ediyordu ne de beni.
Pek sık böyle geçiyordu dersler. Öğretmen de öğretmendi doğrusu; bana kızmıyordu, ama bazen vücudumda güç uzanabileceğim bir yere piposunu bastırıyor, söz konusu yer için için yanıp tutuşana kadar da geri çekeyim demiyordu; ama sonra yine kendisi, o kocaman iyiliksever elleriyle yanan yeri söndürüyordu. Bana hiç sinirlenmiyor, ikimizin de aynı safta maymun doğasına karşı savaştığımızı ve benim işimin kendisininkinden de zor olduğunu seziyordu.
Bu yüzden bir akşam büyük bir seyirci topluluğu önünde –sanırım bir şenlikteydi; gramofon çalıyor, subayın biri insanların arasında dolaşıyordu–, işte böyle bir akşam kimsenin bana dikkat etmediği bir an, kafesimin önüne kazara bırakılmış bir içki şişesini kapıp seyircilerin giderek artan dikkatli bakışları karşısında mantarını ustalıkla çıkarmam, şişeyi ağzıma götürmem ve hiç duraksayıp yüzümü ekşitmeden, anadan doğma içkici biriymişim gibi gözlerimi devirip gırtlağımdan lıkır lıkır sesler çıkararak şişeyi gerçekten boşaltmam, boş şişeyi artık umutsuz biri gibi değil de, ustalıkla kaldırıp atmam, hem öğretmenim, hem de benim için ne büyük bir zaferdi doğrusu! Karnımı sıvazlamayı unutmuştum, ama buna karşın, başka türlüsü elimden gelmediğinden, içimden bir şey beni buna zorladığından, bir esriklik havası içinde kısaca “Heeey!” diye bir nara atarak insan sesi çıkardım ve bu narayla insanların arasına karıştım ve onların, “Duydun mu,

konuşuyor!" sözlerinin yankısını tere batmış vücudumun her bir köşesinde bir öpücük gibi hissettim.

Yine söylüyorum: İnsanlara öykünmenin benim için çekici yanı yoktu; bir çıkış yolu aradığım için öykünmüştüm, başka nedenden değil. Üstelik, söz konusu zafer bana pek de fazla bir şey kazandırmamıştı. Sesim hemen kaybolmuş, ancak aylar sonra yeniden ortaya çıkmıştı; hatta içki şişesine karşı tiksintim daha da güçlenmişti. Ama tutacağım yön de kesinlikle belirlenmiş bulunuyordu.

Hamburg'da ilk hayvan terbiyecisinin eline teslim edilmemden kısa süre sonra, önümde iki yol olduğunu anlamıştım: Hayvanat bahçesi ya da varyete. Duraksamadım, şöyle dedim kendi kendime: bütün gücünü kullan, bir varyeteye kapağı atmaya bak! Çıkış yolu budur senin için; oysa hayvanat bahçesi, yeni bir parmaklıklı kafestir yalnızca; oraya girdin mi, hapı yuttuğun gündür.

Ve işte o zaman öğrenmeye başladım, beyler! Oh, insan zora gelince öğreniyor, bir çıkış yoluna kavuşmak istedi mi öğreniyor, hiçbir şeye aldırış etmeden öğreniyor! Kamçıyla denetliyor kendini, öz varlığında en ufak bir direnişle karşılaşmaya görsün, etini kıymık kıymık ediyor. Zamanla maymun doğam apar topar çıkıp gitti içimden; öyle ki, bunu gören ilk öğretmenim, adeta maymunlaşıp kısa süre sonra dersi bıraktı, bir kliniğe yatırılması gerekti. Neyse ki çok geçmeden iyileşerek dönüp geldi yine.

Ama bir hayli öğretmen eskittim doğrusu, hatta aynı zamanda birkaç öğretmen. Yeteneklerime

güvenim artıp da, herkes bendeki gelişmeleri izlemeye koyulup, ışıl ışıl bir gelecek beni beklemeye başlayınca, bu kez kendim öğretmenler tuttum, bunları art arda beş ayrı odaya yerleştirdim; bir odadan çıkıp doğru öbürüne dalıyor, öğretmenlerin hepsinden ders alıyordum.
Evet, bu gelişmeler! Bilim ışınlarının uyanan beynin içine dört bir yandan sızması! İnkâr etmiyorum, beni mutlu kılıyordu. Ama şurasını da itiraf edeyim ki, gözümde fazla büyütmedim bunu, ne o zamanlar ne de bugün. Şimdiye kadar yeryüzünde eşi görülmedik bir çaba harcayıp bir Avrupalı'nın ortalama kültürünü edindim. Bu, gerçekte hiçbir şey değildi belki; ama kafesten çıkmama yararı dokunması ve bana bu özel çıkış yolunu, bu insansı çıkış yolunu sağlaması bakımından yine de önemliydi. Almancada çok güzel bir söz vardır: Sıvışmak. Ben de bunu yaptım, sıvıştım. Özgürlüğü seçemeyecek oluşum karşısında başka çıkar yol göremedim.
Elde ettiğim gelişmelere ve bunlarla şimdiye kadar ulaştığım amaca bir göz attığımda, ne yakınmam için bir neden görüyorum ne de memnunluk duymam için. Ellerim pantolonumun ceplerinde, şarap şişesi masamın üzerinde, bazen yatıyor, bazen de sallanan sandalyede oturuyor ve pencereden dışarı bakıyorum. Beni ziyarete gelen oldu mu, yakışık aldığı gibi kalkıp karşılıyorum kendisini. Menecerim ön odada; zili çalar çalmaz seğirtip söyleyeceklerime kulak veriyor. Akşamları hemen her zaman sahneye çıkıyorum ve artık bundan daha fazla başarılı olamam. Gece geç vakit

şölenlerden, bilimsel toplantılardan, eş dost sohbetlerinden döndüm mü, yarı talimli küçük bir dişi şempanzeyi beni bekler buluyor ve maymun tarzında keyfime bakıyorum. Gündüzün görmek istemiyorum yüzünü, çünkü bakışlarında serseme dönmüş talimli bir hayvanın çılgınlığı okunuyor. Bunu bir ben anlıyorum ve katlanmak gelmiyor elimden.
Ulaşmak istediğim amaca genel olarak ulaştım. Zahmete değmezdi denilmesin. Hem hiçbir insandan bu konuda bir yargı beklemiyorum; amacım, yalnızca bazı bilgileri iletmekti, yalnızca bildirmekti bazı şeyleri, size de Sayın Akademi Üyeleri, size de yalnızca bir bildiride bulundum.

Çin Seddi'nin İnşasında

Çin Seddi en kuzeye bakan yerinde tamamlandı. İnşaat güneydoğu ve güneybatıdan alınarak getirilip burada bağlandı birbirine. Bu parça parça inşa yönteminin küçültülmüş modeli, doğu ve batıdaki işçi ordularında da uygulanmıştı. Şöyle ki: Yirmişer kişilik postalar oluşturuluyor, bir posta seddin yaklaşık beş yüz metre uzunluğundaki bir parçasını örüp çıkarınca, bir komşu posta karşı yönden buna denk uzunlukta bir diğer parçayı örüyordu. Ama iki parça birbirine bağlandıktan sonra inşaat bin metrenin bitiminde yeniden sürdürülmüyor, tersine, postalar seddin inşası için yeniden apayrı yerlere yollanıyordu. Elbet böyle olunca arada bir sürü geniş boşluk doğuyor, boşluklar ancak zamanla yavaş yavaş dolduruluyordu; seddin yapılıp bittiğinin açıklanmasından son-

ra bile doldurulan kimi boşluklar vardı. Hatta hiç kapatılmamış boşluklar bulunuyordu bir söylentiye göre. Orası öyle, sadece bir söylentiydi bu; yapı çevresinde doğmuş, yapının büyüklüğünden dolayı en azından tek bir kişinin kendi gözü ve kendi ölçüsüyle doğruluğunu denetleyemeyeceği o bir sürü söylenceden yalnızca biriydi belki. Birbiriyle bağlantılı, hiç değilse iki ana bölümü birbiriyle bağlantılı bir inşaatın her yönden daha elverişli olacağı daha başından düşünülebilirdi. Değil mi ki set herkesçe söylenip bilindiğine göre, kuzeyli uluslardan korunmak amacıyla yapılıyordu. İyi ama, parçaları birbiriyle bağlantılı inşa edilmemiş bir set nasıl koruyabilir? Korumak şöyle dursun, kendisi sürekli tehlike içindedir böyle bir seddin. Issız yerlerde kaderine terk edilmiş bu set parçaları her vakit kolayca yıkılıp atılabilir göçebeler tarafından; hele o zamanlar set inşasıyla korkuya kapılıp çekirgeler gibi akıl almaz bir çabuklukla ordan oraya konup duran göçebelerin, set yapımındaki ilerlemeyi, biz set yapımcılarından daha iyi izledikleri düşünülürse. Ama yine de set olduğundan başka türlü yapılamazdı sanırım. Bunu anlayabilmek için şu noktayı unutmamak gerekiyor: Set, yüzyıllar boyu koruyucu bir rol oynayacaktı; dolayısıyla, inşaatın titizlikle yürütülmesi, bütün çağ ve ulusların yapı bilgeliğinden yararlanılması, inşaatı yürütenlerin sürekli bir kişisel sorumluluk duyması kesinlikle zorunluydu. İşin kaba bölümlerinde halk arasından devşirilmiş deneyimsiz gündelikçiler, erkekler, kadınlar ve çocuklar, kısaca iyi para karşılı-

ğında koşup gelen kimseler çalıştırılabiliyorsa da, daha dört gündelikçiyi yönetmek için bile aklı başında, yapı alanında yetişmiş biri gerekiyordu; öyle biri ki, set inşasında neyin söz konusu olduğunu bütün yüreğiyle hissedebilsin. Ve görülecek işin inceliği ölçüsünde kişilerde aranan erdemler de artıyordu. Böyle kişiler de gerçekten bulunmuyor değildi el altında, inşaatın gerektirdiği kadar değilse bile yine çok sayıda vardı.
Bu işe öyle düşünülmeden girişilmiş değildi. İnşaata başlanmadan elli yıl önce, surlarla çevrilecek bütün Çin'de mimarlık, özellikle duvarcılık en önemli bilim dalı ilan edilmiş ve bütün öbür bilimler bunlarla ilişkisi ölçüsünde hüsnü kabul görmüştü. Çok iyi anımsıyorum: Henüz küçücüktük, doğru dürüst yürümesini bile beceremiyorduk; okulumuzun ufak bahçesine doluşmuş, çakıl taşından bir çeşit duvar örmeye zorlanmıştık; öğretmenimiz ansızın uzun giysisinin eteklerini toplayıp koşarak duvara toslamıştı; kuşkusuz ortada duvar falan bırakmayıp hepsini çökertmişti, bizi de ördüğümüz duvarın çürüklüğünden ötürü öylesine azarlamıştı ki, ağlayıp feryat ederek dört bir yana dağılmış, anne ve babalarımızın yanına dönmüştük. Küçücük bir olay ama, o zamanın havası için tipik bir örnek.
Talihim varmış; ben yirmi yaşında en alt kademedeki okulun en üst sınavını vermiştim ki, seddin yapımına başlandı. Talih diyorum, çünkü elde edebilecekleri eğitim ve öğrenimin benden önce doruğuna ulaşmış pek çok kişi yıllar yılı bilgileriyle ne yapacaklarını bilememiş, kafalarında o

görkemli inşa tasarılarıyla sağda solda boş yere sürtüp durmuş, yığınla ziyan olup gitmişlerdi. Ama sonunda, en alt kademelerden bile olsa yapı kalfası göreviyle set inşasında çalışmaya başlayanlar, gerçekten bu işe layık kimselerdi. Set inşası için uzun boylu kafa yormuş ve sürekli kafa yoran, temele koydurdukları ilk taşla kendilerini yapının bir parçası hisseden duvarcılardı hepsi. Böylesi duvarcıları yöneten itici güç, kuşkusuz, mükemmel bir iş başarma tutkusunun yanı sıra, inşaatı nihayet şöyle tastamam bitmiş görme sabırsızlığıydı. Bir gündelikçi ise böyle bir sabırsızlıktan habersizdir, yalnızca parasını almaya bakar o. Üst kademedeki yöneticiler, hatta orta kademelerdekiler yapının çeşitli kollardan gelişip büyüdüğünü görerek kendilerini manen güçlü tutabilirdi; ne var ki, duygu ve düşünceleri dıştan bakınca küçük ödevlerinin çok ötesinde gezinen alt kademedekilere başka türlü davranmak gerekiyordu. Örneğin, kimselerin oturmadığı bir dağlık bölgede, yurtlarından, yuvalarından yüzlerce mil uzakta aylar, hatta yıllar boyu habire bir yapı taşını alıp öbürünün yanına koymaları istenemezdi bunlardan. Böylesi harıl harıl sürdürülen, ama uzun bir insan ömrünün bile amaca ulaşılması için yetmeyeceği bir işin doğuracağı umutsuzluk bu insanların kolunu kanadını kıracak, en başta onları işe daha az elverişli duruma sokacaktı. İşte böyle bir düşünceden yola koyularak parça parça inşa yöntemi seçilmişti. Beş yüz metrelik bir set parçası aşağı yukarı beş yılda bitirilebiliyordu; elbet, bu arada yöneticiler genellikle pek bitkin

düşüyor, kendilerine, inşaata ve dünyaya karşı tüm güvenlerini yitiriyor, dolayısıyla bin metrelik iki set parçasının birbirine bağlanma şenliğinin coşkusunu henüz yaşarlarken yerlerinden alınıp çok, pek çok uzaklara gönderiliyorlardı. Yolculukları sırasında orda burda yükselen bitmiş set parçalarıyla karşılaşıyor, üst kademeden yöneticilerin kaldıkları barınaklardan geçiyor, yöneticiler tarafından nişanlarla ödüllendiriliyor, köylerden, kentlerden akın akın gelen yeni işçi ordularının sevinç bağrışmalarını duyuyor, kurulacak iskeleler için ormanlarda ağaçların kesildiğini, dağların yontularak yapı taşlarına dönüştürüldüğünü görüyor, kutsal yerlerde dini bütün vatandaşların ilahiler söyleyip inşaatın bitmesi için Tanrıya yakardıklarını işitiyorlardı. Bütün bunlar da sabırsızlıklarını yatıştırıyordu onların. Birkaç zaman yurtlarında sürdürdükleri sakin yaşam kendilerini güçlendiriyor, set yapımında çalışanlara verilen değer, anlattıklarının herkes tarafından inanç dolu bir alçakgönüllülükle dinlenmesi, basit ve sessiz insanlar olan hemşerilerinin günün birinde seddin bitirileceğine karşı besledikleri güven ruhlarındaki telleri geriyordu. Derken, umudunu hiç yitirmeyen çocuklar gibi yurtlarına veda ediyorlar, yeniden bu kamu işinde çalışmak şevki yüreklerinde önüne geçilemeyecek bir güç kazanıyordu. Gereğinden daha erken evden ayrılıp yola düzülüyorlar, köy halkının yarısı epey bir uzaklığa kadar onlara eşlik ediyordu. Geçtikleri bütün yerlerde hep insan toplulukları, flamalar, bayraklar; ülkelerinin böyle

kocaman, böyle zengin, güzel ve şirin olduğunu daha önce hiç görmemişlerdi. Her vatandaş kendisine koruyucu set inşa edilen bir kardeşti ve bütün varlığı, bütün varı yoğuyla ömür boyu bunun için kendilerine teşekkürde bulunuyordu. Birlik! Birlik! El ele, tüm ulus bir halka yapmış; kan, artık tek tek bedenlerin zavallı damarlarında tutuklu kalmıyor, uçsuz bucaksız Çin ülkesi içinden tatlı tatlı akıyor, ama sonra gerisin geri dönüp geliyordu.

Bu durum, parça parça inşa yönteminin akla uygunluğunu kanıtlamaktaydı ama kuşkusuz başka nedenler de vardı işin içinde. Bu konu üzerinde benim öyle uzun boylu durmamın yadırganacak yanı da yok; ilk bakışta ne kadar önemsiz görünürse görünsün, tümüyle set inşaatının ana sorunuydu bu. Madem o dönemin düşünce ve yaşantılarını iletmek ve açıklamak istiyorum, bu işi ne denli kurcalasam gene azdır.

Sanırım ilkin şunu söylemek gerekiyor ki, o zamanlar Babil Kulesi'ni pek aratmayan, ama Tanrının hoşuna gitmesi bakımından, hiç değilse insani ölçülere göre Babil Kulesi'nin tam karşıtını oluşturan işler başarılmıştı. Bundan söz etmemin nedeni, inşaatın başlangıç döneminde bilginin birinin bir kitap yazması ve kitapta pek büyük bir titizlikle bu karşılaştırmaları yapmış olmasıdır. Kitapta kanıtlanmak istendiğine göre, Babil Kulesi genellikle ileri sürülen nedenlerden ötürü amacına ulaşamamış değildi ya da en azından bilinen nedenler içinde en başta gelmesi gerekenlere rastlanmamaktaydı. Bilgin, salt yazı ve raporlara

dayanarak kanıtlamaya çalışmıyordu bunu; sözde kendisi gidip yerinde incelemelerde bulunmuş ve yapının temelindeki çürüklük yüzünden yıkıldığını, zaten yıkılmaya da mahkûm olduğunu ortaya çıkarmıştı. Elbet bu bakımdan içinde yaşadığımız çağ, çoktan geçmişe karışmış o çağdan çok daha üstündü. Bizim dönemde hemen her okumuş kişi meslekten duvarcıydı ve temel atma işinde asla yanılgıya düştüğü görülmezdi. Ama bilgin, hiç de bunu anlatmak istiyor değildi; onun ileri sürdüğüne göre, ancak Büyük Çin Seddi'dir ki insanlık tarihinde ilk kez yeni bir Babil Kulesi için güvenilir temeli oluşturacaktı. Yani ilkin set, sonra kule. Söz konusu kitap o zamanlar herkesin elinde dolaşıyordu; ama itiraf edeyim ki, bilginin kafasından geçirdiği kule yapımına bugün bile akıl erdiremiyorum bir türlü. Bir çember bile değil de bir çemberin dörtte birini ya da yarısını oluşturan set üzerine mi oturacaktı kule? Böyle bir şey, sanırım yalnızca mecazi anlamda açığa vurulmuştu. İyi ama gerçek nitelikteki bu set, yüz binlerce kişinin emek ve yaşamının ürünü de ne oluyordu o zaman? Kitapta kuşkusuz açık seçiklikten uzak planlara ne diye yer veriliyor, ulusun gücünün bu yeni, yaman eserde nasıl bir araya toplanacağını gösteren ve ayrıntılara dek inen önerilere rastlanıyordu?
O zamanlar –bu kitap yalnızca bir örnekti– ne karışık düşünceler geçmiyordu akıllardan; belki de pek çok kişi bir amaç üzerinde birleşmek istiyordu da en başta onun içindi bu. Havada uçuşan toz gibi özünde hoppa ve hafif insan varlığı hiçbir

bağı kaldırmıyor; bu varlık kendi kendini bağlamaya görsün, çok geçmeden bağlarını çılgınca sarsmaya başlayacak, seddi de, zincirlerini de, kendi kendisini de parça parça edip dört bir yana fırlatacaktır.

Seddin inşasına bile karşı çıkan bu düşünceler, parça parça inşa yöntemine karar verilirken, yöneticiler tarafından dikkate alınmış olabilir. Bizler –burada birçoklarının adına konuştuğumu sanıyorum– doğrusu en üst kademedeki yöneticilerin direktiflerini okuyup incelerken kendi kendimizi tanıdık ve başımızdaki yöneticiler bulunmasa, gerek okulda edindiğimiz bilgilerin, gerek insan aklımızın o büyük bütün içindeki küçük görevimiz için bize yetmeyeceğini kavradık. Yöneticiler bürosunda –büro nerededir, içinde kimler oturur, şimdiye kadar sorduğum kimseler bilemedi ve şimdi de kimsenin bildiği yok–, işte bu büroda galiba insanların tüm düşünce ve istekleri çemberler çizip duruyor, insanların tüm amaçları ve bu amaçlara ulaşmaları ise karşıt çemberler oluşturuyor. Ve büronun penceresinden, yöneticilerin planlar çizen ellerine pırıl pırıl yansısı vuruyor tanrısal dünyaların.

Bu yüzden, gerçekten dileseler, yöneticilerin birbiriyle bağlantılı bir set inşasının karşısındaki güçlükleri yenemeyeceğini şaşmaz bir gözlemcinin kafası almıyor. Böyle olunca da kala kala şu sonuç kalıyor geriye: Parça parça inşa yöntemi, yöneticilerin kendileri tarafından tasarlanmıştır. Ama söz konusu yöntem darda kalınca başvurulacak bir şeydi ve uygun bir yol değildi. Yani buna

göre, yöneticilerin uygun görülemeyecek bir şey istediği sonucunu çıkarmak gerekiyor ki, doğrusu tuhaf bir sonuç! Orası öyle; ama gene de bir başka bakımdan pek haksız sayılmayacak bir yöntem. Bugün belki bir sakıncası yok bunun üzerinde konuşmanın. O vakit birçokları, hatta belli başlı kişiler bile gizli bir ilkeyi benimsemişti; deniyordu ki, var gücünle yöneticilerin direktiflerini anlamaya çalış, ama belli bir sınıra kadar; bu sınıra geldin mi düşünmeyi bırak! Pek de akla yatkın bir ilkeydi doğrusu ve sonra ikide bir yinelenen bir karşılaştırmayla daha da yakından açıklanıp yorumlanmıştı: Sana zarar verebileceği için olmasın düşünmeyi bırakman, sana zarar verebileceği de doğrusu hiç kesin değildir. Zaten ne zarar vermenin, ne de vermemenin sözü edilebilir burada. Çünkü sen de bahardaki bir ırmağa benzersin; ırmak bahar geldi mi kabarır, daha bir semirip palazlanarak, uzun kıyıları boyunca daha bir güçle besler toprağı ve denizin içerlerine kadar korur kendi varlığını, denizin daha çok dengi bir duruma gelir ve onun tarafından daha bir memnunlukla karşılanır. –Yöneticilerin direktifleri üzerinde de işte bu noktaya kadar düşünebilirsin.– Ama derken ırmak taşar, su altında bırakır kıyılarını, eski biçimini yitirir, bayır aşağı akışını yavaşlatır, yazgısına aykırı bir davranışla ülke içinde küçük göller oluşturur, kırlara bayırlara zarar verir; ne var ki, hep bu genişlikte koruyamaz kendini, gerisingeri kıyılarına döner, hatta arkadan gelen sıcak yaz mevsiminde acınacak ölçüde kurur, çekilir suyu. – Yöneticilerin direk-

tifleri üzerinde de sakın bu noktaya kadar düşüneyim deme!
Evet, bu karşılaştırma set yapılırken alabildiğine uygun düşmüş olabilir; ama benim şimdi anlatacaklarım için geçerliliği sınırlıdır ancak. Benim incelemem ne de olsa salt tarihsel bir nitelik taşıyor, çoktan dağılıp gitmiş fırtına bulutlarından şimşek çakmaz artık; bu yüzden, parça parça inşa yöntemine ilişkin olup bir zaman yeterli görülmüş açıklamanın dışına çıkan bir açıklama arayabilirim sanırım. Düşünme yeteneğimin benim için çizdiği sınırlar dar mı dar; oysa bu konuda geride bırakılması gereken yolun ucu bucağı yok.
Bir kez bizleri kime karşı koruyacaktı büyük set? Ben Çin'in güneydoğusundanım. Hiçbir kuzeyli kavim yoktur ki, bizim için tehlike oluştursun. Biz, eskiden kalma kitaplarda okuruz ancak kendilerini, yaradılışlarının gereğine uyarak işledikleri zalimlikleri okuyup öğrenir, rahat ve huzur taşan kameriyelerimizde göğüs geçiririz. O lanetlenmiş suratları, ardına kadar açılmış ağızları, o sipsivri dişlerle donanmış çeneleri, ağızlarının parçalayıp öğüteceği avı yan gözle kollar görünen kısık gözleri, sanatçıların gerçeğe uygun yaptığı resimlerden biliriz. Çocuklarımız arsızlık yaptı mı bu resimleri gösteririz, onlar da hemen ağlaşarak koşup boyunlarımıza sarılır. Ama kuzeyli kavimlere ilişkin bundan öte bilgimiz yoktur. Kendilerini görmüş değiliz, köyümüzde kaldıkça onlarla ileride de karşılaşmayacağız kuşkusuz; isterlerse azgın atlarına atlayıp dolu dizgin gelsinler üzerimize, ülkemiz fazla büyüktür,

atlarını koşturur, koşturur, bizlere kadar ulaşamaz, boşlukta yitip giderler.
Madem durum böyle, ne diye yurdumuzu yuvamızı, ırmağımızı, köprülerimizi, annemizi babamızı, ağlayan eşimizi ve çocuklarımızı bırakır, uzak kentlere öğrenime gideriz? Aklımızsa daha ötelerde, kuzeydeki seddedir hep. Neden mi? Yöneticilere sormalı; onlar bizi tanır, büyük kaygı ve tasalar içinde yuvarlanan yöneticiler bilir bizi, bizim küçük işlerimizden haberleri vardır, alçacık kulübede hep bir arada otururken izlerler bizi, evin reisinin gün kavuştu mu aile bireyleri arasında okuduğu duadan hoşlanır ya da hoşlanmazlar. Yöneticilere ilişkin bir düşüncemi açıklamama izin verilirse şunu söyleyebilirim ki, bence öteden beri varolagelmişti yöneticiler. Örneğin, yüce mandarinler gibi sonradan türemiş değillerdi; o mandarinler ki, güzelim bir sabah düşünün uyarısıyla bakarsın hemen meclisi toplantıya çağırır, hemen karar alırlar; bir önceki gün beylere güler yüz gösteren, ama ertesi gün donanma fenerleri söner sönmez kendilerini karanlık bir köşeye sıkıştırıp sopadan geçirecek bir Tanrı onuruna fener alayı düzenlemek gibi bir karar da olsa bu, yerine getirilmesi için davullar çaldırtıp halkı hemen o akşam yataklarından kaldırırlar. Doğrusu öteden beri vardı yöneticiler ve set yapımı kararı da gene öteden beri vardı. Masum kuzeyli kavimler bu seddin yapımına kendilerinin yol açtığını, saygıdeğer ve masum imparator da bu seddin inşasını kendisinin buyurduğunu sanıyor. Oysa biz set yapımında çalı-

şanlar, bizler bunu başka türlü biliyor ve dilimizi tutuyoruz.
Ben, henüz set yapılırken ve daha sonraları hemen yalnızca karşılaştırmalı kavimler tarihiyle uğraştım –belli birtakım sorunlar var, ancak bu yoldan özleri kavranabiliyor– ve şu sonuca vardım: biz Çinlilerde kimi halk ve devlet kuruluşlarının saydamlıkta üzerlerine yok; öte yandan, kimilerinin de kapalılıkta bir benzeri daha bulunmuyor. Bu sonuncu durumun nedenlerini araştırmak kendimi bildim bileli beni büyülemiştir, hâlâ da büyüler. Set yapımında da bu sorunların hayli etkisi seziliyor.
Bizim en kapalı ve karanlık kuruluşlarımızdan biri de hiç kuşkusuz imparatorluğumuzdur. Elbet Pekin'de, özellikle saray erkânı arasında biraz saydamlık sezilir bu bakımdan; ne var ki, bu da gerçek olmaktan çok görünürde bir saydamlıktır. Ayrıca, yüksek okullardaki devlet hukuku ve tarih kürsüsü hocaları da bu konuda eksiksiz bilgileri olduğunu ve bu bilgileri öğrencilere aktarabildiklerini öne sürerler. Alt kademedeki okullara inildikçe, insanın kendi bildikleri üzerindeki kuşkuları anlaşılacağı üzere silinip gidiyor ortadan; dolayısıyla yarı bilgililik, ezeli gerçeklerinden bir şey yitirmeyen, ama sisler puslar içinde hiçbir vakit tanınmayan ve yüzyıllardan beri donup kalmış bulunan üç beş ilke çevresinde dağlar gibi yükseliyor.
Ne var ki, özellikle de imparatorluğu bana kalırsa halka sormalı; çünkü imparatorluğun son dayanakları halkın içinde bulunuyor. Bu konuda,

kuşkusuz ben gene ancak kendi yurdumdan söz açabilirim. Yurdumda tarla ve kır tanrılarına tapınırız; bütün yılımızı öylesine değişik çeşniler ve güzelliklerle dolduran bir tapınma dışında aklımız fikrimiz hep imparatordadır. Ama şimdiki imparatorda değil; doğrusu kendisini tanısak ya da kendisine ilişkin kesin bir şeyler bilsek, şimdikinde de olabilirdi. Elbet bizler –içimizdeki biricik meraktı işte– bu yolda bir şey öğrenelim diye uğraşıp duruyor, ama ne tuhafsa bir şey de öğrenemiyorduk; ne bunca yer gezip dolaşan hacılardan, ne yakın ve uzak köylerden, ne de yalnız bizim ırmaklarda değil, kutsal nehirlerde de dolaşan gemicilerden öğrendiğimiz bir bilgi oluyordu. Bir sürü şey işitiyor, ama bu bir sürü şeyden hiçbir şey çıkaramıyorduk.
Ülkemiz işte öylesine büyüktür, hiçbir masal onun büyüklüğünü anlatamaz, gökyüzü bile pek kapatamaz üzerini. Pekin ise ancak bir nokta, imparator sarayı desen bir noktacıktır. Orası öyle; imparator, imparator kimliğiyle dünyanın bütün yüce katlarından daha yücedir. Ama hayattaki imparator, bizim gibi bir insan olan imparator bizim gibi bir yatakta yatar, yatak yapılırken cömertçe davranılmıştır, ama belki yine de dardır imparator için ve kısadır boyu. Bizim gibi imparator da bazen uzanıp gerinir, çok yorulmuşsa narin ağzıyla esner. Ama bizlerin nasıl haberimiz olsun bütün bunlardan, binlerce mil uzakta, güneyde yaşayan bizlerin; öyle ya, nerdeyse Tibet yaylasına komşudur sınırlarımız. Hem bir haber bize kadar ulaşsa bile pek geç ulaşır, çoktan ba-

yatlamış olur. Saray erkânı ışıl ışıl, ama yine de karanlık bir topluluk oluşturur imparatorun çevresinde –hizmetkârlar ve gözde kişiler kılığına bürünmüştür tüm kötülük ve düşmanlık–, imparatorluğa karşıt ağırlığı oluşturur, zehirli oklarını imparatora saplayıp onu bulunduğu terazinin kefesinden alaşağı etmeye bakarlar hep. İmparatorluk ölümsüzdür, ama imparatorlar birer birer devrilip gider, hatta bütün bir hanedanlığın yıkıldığı, tek bir hırıltılı solukla can verdiği görülür. Bütün bu çekişmelerden ve başa gelen felaketlerden halkın asla haberi olmaz; geç kalmış haberciler, kente yabancı kişiler gibi sokakların başında tıklım tıklım dikilir; pazar meydanının göbeğinde, çok, çok ileride efendileri idam edilirken yanlarında getirdikleri azığı sessiz sakin atıştırırlar. Hani bu ilişkiyi dile getiren bir söylence vardır: Denir ki, imparator sana, sen tek kişiye, sen zavallı kuluna, imparator güneşinin önünden çok, çok uzaklara kaçan sen minicik gölgeye, işte doğruca sana ölüm döşeğinden bir haber yollamıştır. Yatağının yanı başında haberciye diz çöktürmüş ve haberi kulağına fısıldamıştır; hatta ne kadar önemli olmalı ki, haberciye yineletip kulağına söyletmiştir haberi. Sonra da başını sallayıp söylenenin doğruluğunu onaylamıştır. Ve ölmesini izleyen bütün kalabalık önünde –aradaki duvardan engeller yıkılıp yüksek dış merdivenlerde devletin büyükleri halka yapmış dikilmektedir–, bütün bunların önünde haberciyi salmıştır. Haberci o saat yola koyulmuştur; güçlü kuvvetli, yorulmak bilmez biridir; kimi zaman bu kolunu, kimi zaman

öbür kolunu uzatarak kalabalık arasından yol açar kendine. Bir direnişle karşılaştı mı, göğsündeki güneş resmini gösterir ve hiç kimseye nasip olmayacak bir kolaylıkla ilerleyip durur. Ancak kalabalık da öylesine büyüktür ki, evlerinin sonu gelmez bir türlü. Önünde kır bayır şöyle bir açılıverse, nasıl da kuş gibi uçacak ve sen de çok geçmeden onun görkemli yumruklarının sesini kapında işiteceksin. Ama işte nasıl boşuna çırpınıp durur; hâlâ sarayın en iç odalarından güçlükle geçmeye çalışmaktadır ve bu odaların üstesinden asla gelemeyecektir; gelse de bir şey kazanılmış olmayacak, bu kez dış merdivenlerden inmeye uğraşacaktır. Merdivenleri de inse, yine bir şey elde edilmeyecek, bu kez avlulardan geçmesi gerekecektir ve avlular bitecek, birinci sarayı içeren bir ikinci saray çıkacaktır karşısına; sonra yine merdivenler, yine avlular; ve bin yıllar boyu sürüp gidecektir bu. Sonunda en dış kapıdan kendini dışarı atabildi diyelim –ama asla, asla olmaz böyle bir şey–, bir de bakacak ki, daha yeni duruyor karşısında başkent, tortusunun üzerinde yükselen, dünyanın göbeği başkent. Kimse bir yol bulup geçemez içinden, hele bir ölünün haberiyle asla. – Sana gelince, pencerenin başında oturur, akşam olunca imparatorun haberini düşlersin.
Tıpkı böyle işte, böyle umutlu ve umutsuzdur halkımızın imparatora bakışı. Hangi imparator ülkeyi yönetiyor, bildiği yoktur; hatta imparator sülalesinin adı konusunda bile kuşkuları vardır. Okulda buna ilişkin bir sürü bilgi sırayla öğretilmektedir; ama ortadaki genel belirsizlik havası

o kadar büyüktür ki, en değme öğrenci bile bu havaya kaptırır kendini. Çoktan ölüp gitmiş imparatorlar bizim köylerimizde tahta çıkarılır; öte yandan, artık yalnız şarkı ve türkülerde yaşayan bir imparator bakarsın az önce bir bildiri yayınlamıştır da, rahip mihrabın önüne dikilmiş okumaktadır bildiriyi. Tarihimizin en eski çağlarındaki savaşların daha yeni yapıldığı olur ve komşunuz alı al moru mor, bir savaş haberiyle damlar evinize. İmparator hanımları, ipekli yastıklarda fazla semirmiş, açıkgöz soylularca yüce âdet ve geleneklere yabancılaştırılmış, içleri hükmetme tutkusuyla taşıp kabararak, hırstan gözleri dönmüş, şehvet içine yayılıp kurulmuş, kötü eylemlerini yineleyip dururlar. Aradan ne çok zaman geçmişse, o kadar daha bir ürkütücü parıldar tüm renkler; derken günün birinde köy feryat ve figanla öğrenir ki, imparatoriçelerden biri binlerce yıl önce kocasını öldürüp iri iri yudumlarla kanını içmiştir.

İşte halkın geçmiş hükümdarlara karşı böyledir tutumu; şimdikileri de ölüler arasına katar. Bir kez, insan ömrü boyunca bir kez, imparatorun eyalette geziye çıkmış bir memuru yolu düşüp bizim köye uğrasa, yöneticiler adına birtakım isteklerde bulunsa, vergi listelerini gözden geçirse, okula gidip dersleri dinlese, işimiz gücümüz üzerine bilgi alsa bizden, sonra bütün bu öğrendiklerini tahtırevanına binmeden çevresinde toplanmış köy halkı önünde uzun boylu uyarılara dönüştürerek özetlese, o zaman bütün yüzlerde bir gülümseme dolaşır, bizimkiler kaçamak yollu

birbirine bakar, memurun kendilerini gözlemlemesine fırsat vermemek için başlarını yanlarındaki çocuklarına doğru eğerler. Amma da iş, diye düşünür herkes, bir diriden söz eder gibi bir ölüden söz ediyor bu memur; çünkü dediği imparator öleli, sülalesi ortadan silinip gideli ne çok zaman geçti. Memur Bey eğleniyor bizimle, ama biz gene onu gücendirmemek için bir şey anlamamış gibi yapalım. Ama gerçekten kulluk etmeye gelince, bunu ancak şimdiki hükümdarımıza karşı yaparız; çünkü başka türlüsü günaha girmek sayılır. Ve memurun tahtırevanı aceleyle uzaklaşırken artık dağılıp dökülmüş bir kavanozun külleri arasından çıkarılan rastgele biri, ayaklarını yere vurarak kendini köyün efendisi ilan eder.

Bunun gibi, bizim köyün insanları devlet yönetimindeki değişikliklerden, kendi zamanlarında yapılan savaşlardan genellikle pek az etkilenir. Bu konuda gençliğimde geçen bir olayı anımsıyorum. Bize komşu, ama yine de uzak eyaletlerin birinde bir ayaklanma başgöstermişti. Ayaklanmanın nedenleri aklımda kalmadı, hem önemli de değil, çünkü söz konusu eyalette her yeni doğan günle ayaklanma için de yeni nedenler doğar, bizim halk sinirli ve ateşlidir. Ve işte günün birinde ayaklananların dağıttığı bildirilerden biri o eyaletten geçen bir dilenci aracılığıyla bizim eve ulaşmıştı. Tam da bir bayram günüydü, evimizin odalarını konuklar doldurmuştu; rahip ortada oturmuş, bildiriyi inceliyordu. Birden herkes gülmeye başladı, bildiri o itiş kakışta yırtılıp parçalandı, başka zaman kuşkusuz bol bol bağışlara gömülen

dilenci itilip kakılarak evden uzaklaştırıldı ve herkes dağılıp giderek dışarıdaki güzelim günün kucağına attı kendini. Neden mi? Komşu eyaletin lehçesi bizimkinden enikonu değişiktir, yazı dillerinin bizim için antik karakter taşıyan kimi biçimlerinde de kendini belli eder bu. Rahip işte böyle iki sayfa okur okumaz kesinlikle karar verilmişti: Eskimiş şeylerdi hepsi, öteden beri işitilmiş, öteden beri acıları çekilip unutulmuş şeylerdi. Ve –öyle anımsar gibiyim– dilencinin halinden yürekler acısı durumu açıkça anlaşılsa da, herkes gülmüş, başını sallayıp geçmiş, bu konuda artık başka bir şey işitmek istememişti. Bizde insanlar şimdiki zamanı yok etmeye bu kadar hazırdır işte.
Şimdi bu tür olaylara bakıp, bizim aslında bir imparatorumuzun olmadığı sonucu çıkarılmak istenirse, gerçeklerden pek de uzaklaşılmış sayılmaz. Ben onu bilir, onu söylerim, bizim güneydeki halk gibi imparatoruna bağlı bir başka halk belki yoktur yeryüzünde; gelin görün ki, bu bağlılığın imparatora bir yararı dokunduğu yok. Köyün çıkışındaki küçük sütun üzerinde kutsal ejderha dikilmiş, bildik bileli alevden soluğunu doğruca Pekin üzerine üfleyip durur gerçi, ama Pekin'in kendisi köyümüzdeki insanlara öbür dünyadaki yaşamdan çok daha yabancıdır. Bizim tepeden baktığımızda görebildiğimizden de geniş bir alanı kaplayan, yan yana dizilmiş evlerin kırları ve tarlaları örttüğü, evler arasında gece gündüz insanların baş başa dikildiği bir kent var mıdır? Pekin ile imparatorun tek bir şey, örneğin bir bulut olup

zamanın akışı içinde güneş altında sessiz sakin salınıp durduğuna inanmak, böyle bir kenti tasarlamaktan daha kolaydır bizler için.
Eh, böylesi görüş ve düşüncelerin sonucu da bir bakıma özgür ve başı boş bir yaşam sürmek oluyor. Hiç de öyle ahlaksızca değil ama, ben kendi yurdumdaki kadar bir ahlak temizliğine dolaşıp gezdiğim yerlerde rastlamadım; ama bir yaşam ki, şimdiki yasalardan hiç birine bağlı olmayıp, eski çağlardan bize ulaşmış buyruk ve uyarılara kulak veriyor yalnız.
Ama ben genellemelerden kaçıyor, eyaletimizin on bin köyünde, hele bütün Çin'in beş yüz eyaletinde de durumun böyle olduğunu ileri sürmek istemiyorum. Ancak öyle sanıyorum ki, bu konu üzerinde okuduğum pek çok yazıya ve kendi gözlemlerime dayanarak –en başta set yapımında çalışanlar, sezip hissedebilen kimseye bütün eyaletlerin ruhunda gezip dolaşma fırsatını veriyordu–, işte bütün bunlara dayanarak sanırım diyebilirim ki, imparatorla ilgili görüşler, ne zaman ve nerede olursa olsun benim yurdumdaki görüşle belli bir ortak temel çizgi üzerinde birleşiyor. Doğrusu bu görüşü hiç de bir erdem gibi görmek niyetinde değilim, hatta tersine. Bunun da suçu en başta hükümetin kendisindedir; çünkü hükümet yeryüzünün bu en eski ülkesinde şimdiye dek imparatorluk kurumunu, ülkenin en uzak sınırlarına kadar etkisini doğrudan ve sürekli hissettirecek gibi bir saydamlık ve açıklığa kavuşturamamış ya da bu görevi başka görevler yanında savsaklamıştır. Öte yandan, halktaki tasarım ve

inanç gücünün bir güçsüzlüğü de seçiliyor burada; çünkü halk, imparatorluğu Pekin'deki o gömülmüşlüğünden çıkarıp bütün diriliği ve canlılığıyla kendi tebaa göğsüne bastırmayı başaramıyor; oysa göğsün, böyle bir dokunuşu bir kez yaşayarak onda eriyip gitmekten daha yüce bir isteği yok.

Dolayısıyla, bu görüşe bir erdem gözüyle bakılamaz. Ne var ki, bu güçsüzlüğün halkımızın birliğini sağlayan en önemli etken olması, deyim yerindeyse adeta üzerinde yaşadığımız zemini oluşturması inadına tuhaf bir durum. Burada yerilip kınanacak bir şeyin varlığını uzun uzadıya kanıtlamaya kalkmak, kendi vicdanımızı silkip sarsmak değil, bundan çok daha kötüsü, ayaklarımız altındaki zemini çekip almak demektir. Onun için, sorunun irdelenmesinde şimdilik daha ileri gitmek istemiyorum.

İçindekiler

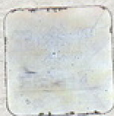
Babil Kitaplığı

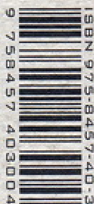
1/ *P'u Sung-ling, Konuk Kaplan* [C. Hakan Arslan]
2/ *Saki, Lady Anne Susuyor* [Fatih Özgüven]
3/ *Beckford, Vathek* [İsmail Yerguz]
4/ *Cazotte, Aşık Şeytan* [İsmail Yerguz]
5/ *London, Midas'ın Müritleri* [Fahri Öz]
6/ *Chesterton, Apollon'un Gözü* [Çiçek Öztek]
7/ *Wells, Duvardaki Kapı* [Ülker Erzurumluoğlu]
8/ *Papini, Kaçan Ayna* [Şadan Karadeniz]
9/ *Stevenson, Sesler Adacığı* [Handan Balkara]
10/ *Wilde, Lord Arthur Savile'in Suçu* [Fatih Özgüven]
11/ *Kipling, Dilek Evi* [İrem Kutluk]
12/ *Villiers de L'Isle-Adam, Son Şenliklerin Davetlisi* [Işık Ergüden]
13/ *Meyrink, Kardinal Napellus* [Zehra Aksu Yılmazer]
14/ *Poe, Çalınan Mektup* [Tomris Uyar / Memet Fuat]
15/ *Bloy, Sevimsiz Hikâyeler* [Işık Ergüden]
16/ *Melville, Kâtip Bartleby* [Yusuf Eradam]
17/ *Hawthorne, Büyük Taş Yüzük* [C. Hakan Arslan]
18/ *Franz Kafka, Akbaba* [Kâmuran Şipal]
19/ *Leopoldo Lugones, Tuzdan Heykel* [Banu Temel]

DOST

Kafka'daki yüceltim, yaratısından daha az hayranlık uyandırıcıdır. Yapıtlarında tek bir insan türü vardır: Homo Domesticus. *Hem Yahudi hem Alman olan bu insan, ne kadar alçakgönüllü de olsa, herhangi bir dizgede yer almaya can atar; evrende, bir bakanlıkta, bir tımarhanede ya da bir hapishanede. Yalnızca amaç ve doğal çevre vazgeçilmezdir; ne masalın yüceltimleri ne de ruhbilimsel irdeleme. Bu nedenle öyküleri romanlarından üstündür; bu nedenle, elimizdeki öykü seçkisinin, bu eşsiz yazarın değerini tam olarak kavramamızı sağladığını söylemek doğru olur.*

Jorge Luis Borges

Franco Maria Ricci